STRIP SCHRIFT

Prijs ƒ5,95
Bfr.110

DIRK STALLAERT
DICK MATENA
WOUTER

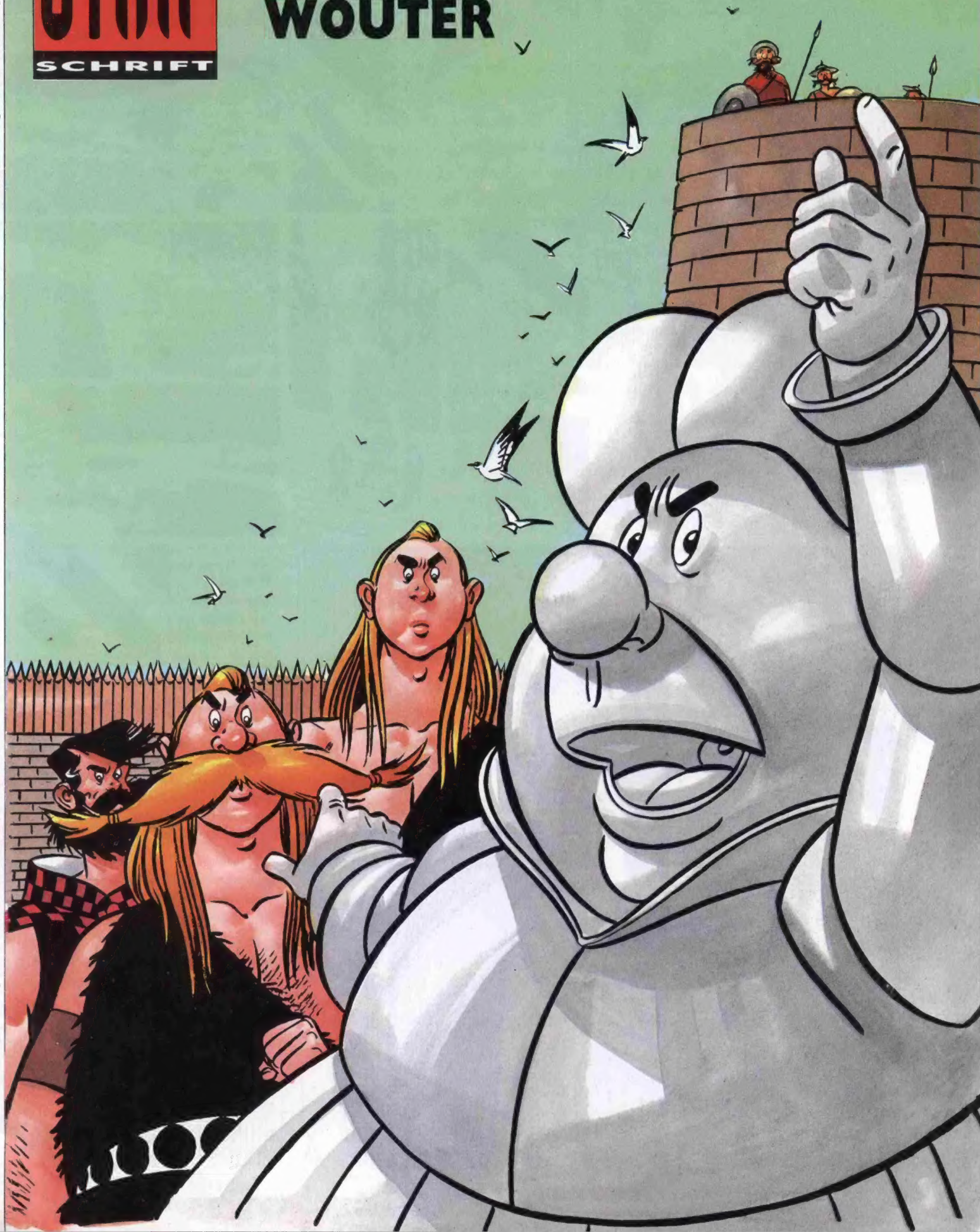

245 - JAARGANG 24 NUMMER 8 - 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD - VERSCHIJNT 10x PER JAAR

MIRABELLE

CHANTAL DE SPIEGELEER

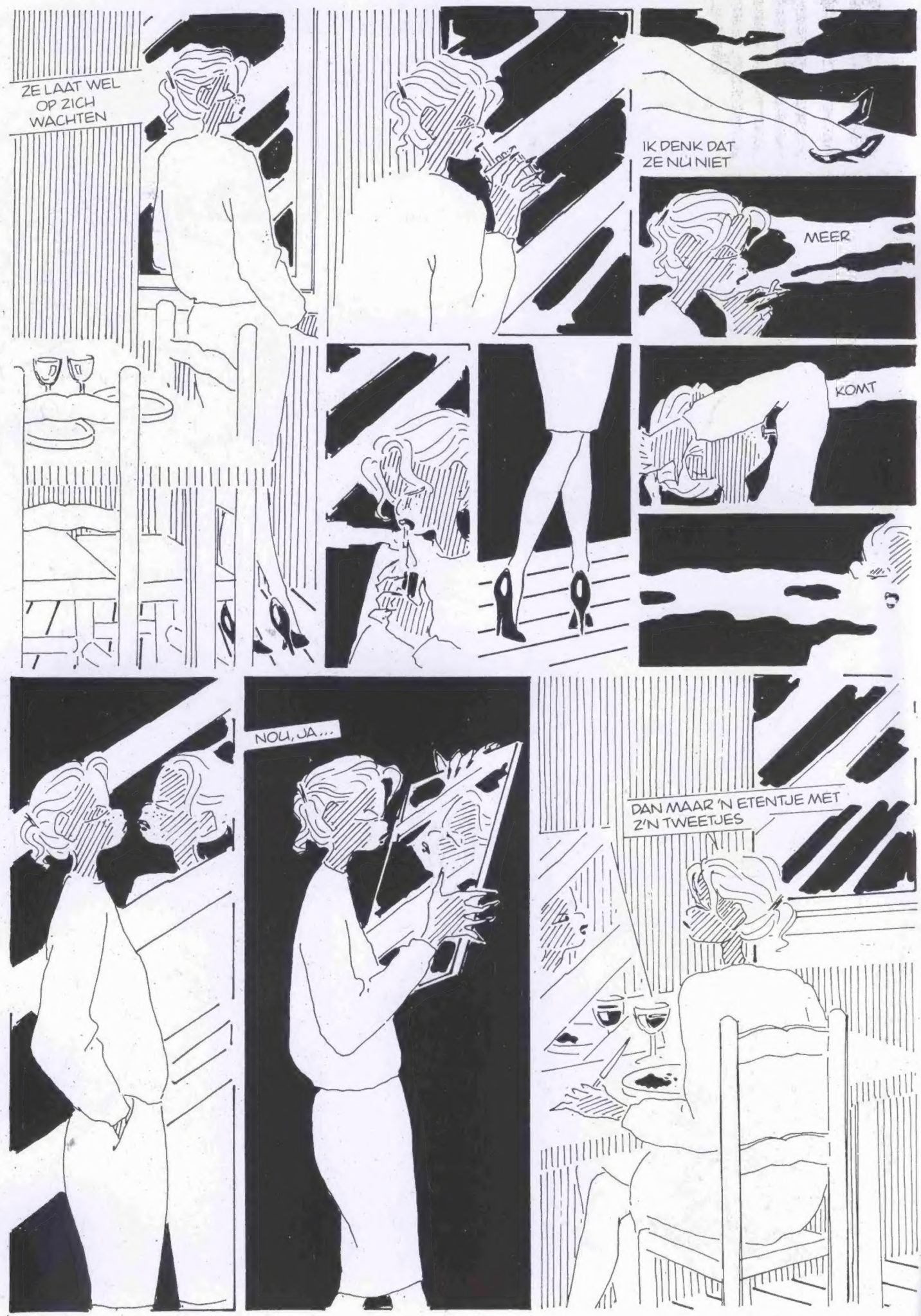

STRIP SCHRIFT

Jaargang 24 juli 1991 nummer 8 (245)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Eric de Graaf, Arco van Os, Hans Pols, Noël Ummels

Medewerkenden
Ben Bits, Patriek Bremmers, Erik Hitters, Arnel Lefevere, Michel Nadorp, Stefan Nieuwenhuis, Rob van der Nol, Wouter Peeters, Rik Sanders, Koos Schulte, Chantal de Spiegeleer, Ad van Stratum, Rich Thomassen, Mia Uydens, Leo van De Velde, Rudy Vrooman, Honorë Willems, Rein van Willigen.

Redactie-adres
Stripschrift
Postbus 9808
1006 AM Amsterdam
Telefoon: 030 - 319968

Abonnementen
Voor abonnementen kunt u terecht bij
Uitgever Het Stripschap
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon 03404 - 11117
Telefax 03404 - 32674
Abonnementsprijs f 55,- / Bfr. 1030
Leden van Het Stripschap f 2,50 / Bfr. 45 korting
Nederland: Postbank 209948 of ABN-bank 54.89.74.330 ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: ABN-bank 721-520.62.74-81 ten gunste van Het Stripschap, Tervuren
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven contact opnemen met de redactie van Stripschrift

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Richard, Amsterdam
Geknipt Papier, Gent

Omslag
Dick Matena

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Indien je je ogen maar de kost geeft, kom je nog eens wat aan de weet: volgens Martijn Daalders Stripjaarboek 1990, het verlate antwoord op de Garfield Schoolagenda van verleden jaar, wil Stripschrift een vakblad zijn. Natuurlijk slaagt het niet in die opzet, maar dat kan naar onze mening alleen maar komen doordat dat de opzet van het blad helemaal niet is! Laten we het voor eens en altijd duidelijk stellen: Stripschrift probeert middels interviews, artikelen, actualiteiten en boekrecensies een afspiegeling te zijn van al wat leeft in de stripwereld. Het wil zoveel mogelijk verschillende visies op het medium naar voren brengen dankzij een gevarieerde groep medewerkers. De redactie ziet het onder andere tot haar taak de artikelenstroom zo afgewogen mogelijk voor het voetlicht te brengen. Doel van dit alles is, en nu komt het, eerst en vooral de stripliefhebbers van dienst te zijn zonder in elitair gefreak te verzanden. Dat het blad niettemin door menigeen uit 'het wereldje' gelezen wordt, is eerder een bewijs, dat we met zijn allen goed bezig zijn, dan een reden van bestaan. Dat zou het niet eens kùnnen zijn, want – en daarover weet Daalder mee te praten getuige de trots waarmee hij onthult, dat hij de enige professionele stripcriticus in Nederland is, die het medium het gehele jaar volgt – de mensen die leven van de strip zijn op de vingers van één hand te tellen. Een beetje meer zelfkritiek wat betreft het geschrevene in Martijn Daalders Stripjaarboek 1990 was niet alleen in dit geval minstens zo 'elegant' geweest.

Inhoud

4 **DICK MATENA** Rein van Willigen
12 **DIRK STALLAERT** Arnel Lefevre
17 **BITS & PIECES** Ben Bits
19 **LEKTURAMA** Hans Pols
22 **DE TERUGKEER VAN ASSEPOESTER** Rein van Willigen
24 **EEN ONHOUDBARE TOESTAND** Noël Ummels
26 **WOUTER** Stefan Nieuwenhuis
29 **BOEKEN**
33 **ACTUALITEITEN**

In het vorige nummer van Stripschrift zijn we gestart met een groot *Dick Matena*-**interview. Met name zijn bewerkingen van populaire kinderboeken waren toen onderwerp van gesprek. Bijna geen woord over zijn** *Toonder*-**periode, zijn nieuwe projecten, zijn café-bezoek. Kortom: dit tweede en laatste deel van het interview maakt helder wat nog troebel was.**

De cover van dit nummer werd door Matena getekend voor een stripalbum – dat helaas alleen in Duitsland zal verschijnen – met daarin het laatste Grote Pyr-**verhaal. Importeren dus, die hap!**

Je volgende strip is weer kwalitatief een stapje verder?
Dick Matena: Dat hoeft niet de volgende strip zichtbaar te zijn. Op een gegeven ogenblik worden het nuances, die alleen voor jezelf nog maar zichtbaar zijn.

Maar het streven **is altijd aanwezig?**
Het streven is *altijd* aanwezig. Je hebt tekenaars, die willen het absolute boek maken; in één keer. Als er zestien mogelijkheden zijn, probeer ik de beste er uit te halen. Lukt me dat niet, sorry, dan probeer ik één van die andere mogelijkheden.
Ik ben dan wel een vakman, maar er moet brood op de plank komen. Je moet wel realist blijven. Ik vind dat ook een onderdeel van je vakmanschap. Als je alleen van die ene mogelijkheid uitgaat, moet je gaan zitten wachten. Maar zo zit het leven niet in elkaar. Je levensomstandigheden zijn niet altijd zo, dat je net dat ene moment uit kunt kiezen. Ik vind dat niet professioneel, waarmee ik niet wil zeggen dat het de meest ideale weg is, die ik bewandel.

Het moet niet te zweverig **worden?**
Dan moet je een kunstwerk gaan maken. Geen strips, dat kan niet. Dan moet je een schilderij maken of een gedicht. Of een roman, wat ik nog wel eens doe. Een afgesloten boek, want binnen een serie deugt dat niet.

Is het beroep van striptekenaar eenzaam?
Ik denk niet dat het eenzamer is dan welk ander creatief beroep. Je bent eenzaam als je beslissingen moet nemen. Je werkt niet met een team. In die zin is het eenzaam. Maar in die zin is ook schrijven eenzaam, componeren. En in die zin is het uitwerken van een interview ook wel eenzaam (zwak uitgedrukt. RvW).

Je zegt zelf, dat je niet 'geschikt' bent om met anderen samen te werken, maar je hebt wel jaren op de *Toonder*-**studio's gezeten...**
Eh ... ja.

Toonder **is, denk ik, ook duidelijk een man met een eigen ik.**
Zeker, maar ik ben daar begonnen toen ik 17 jaar oud was.

Was hij een soort vader **voor je?**
Niet eens, in die tijd. Je gaat het vak leren. Niet dat daar leraren waren die zeiden dat je dat en dat moest gaan doen. Op zo'n moment heb je ook nog geen botsingen. Die botsingen zijn gekomen op het moment, dat ik aan zijn produkten ging werken. Dat was vrij snel, want toen was ik nog maar 17.

Botsingen in de creatieve **sfeer?**
Uiteraard. In die tijd – en dan praat ik over '60/'61 – kende ik Toonder alleen als baas. Nu ken ik hem veel beter; socialer. Toen was het een vrij zakelijke, harde, uiterst creatieve baas. Die wond er geen doekjes om. Hij

DICK MATENA

door
REIN VAN WILLIGEN

Foto Rob van der Nol

zei niet: 'Ik heb hier een zielig kwetsbaar jongetje van 17, dus die ga ik met fluwelen handschoentjes aanpakken.' Hij maalde je fijn als het moest.

Werd dat ook niet veroorzaakt door de wereld om hem heen?

Dat weet ik niet, dat weet ik niet. Ik ken hem nu persoonlijk. Ik ken zijn verhalen uit die tijd. Dat moet ik wel proberen te scheiden. In die tijd kende ik hem alleen als beheerder en stimulator van zijn studio. Dat was een andere Toonder, dan die ik later leerde kennen. Hij kon in die tijd óók heel charmant en heel aardig zijn. Als je aan de *Tom Poes*-verhalen werkte – ik heb drie Tom Poes-verhalen in potlood geschetst – had je zijn persoonlijke aandacht. Dan zag ik hem één keer in de week – op vrijdag – en dan praatte ik een uur of twee met hem. Over het werk en over andere dingen. En dan was hij één en al oor. Maar daarbuiten, als je niet aan zijn Tom Poes-strip werkte, zag of hoorde je hem nauwelijks. Alleen via de studio-chef kreeg je meestal vernietigende commentaren.

Ik was eigenlijk één van de eersten van een generatie, die door andere dingen beïnvloed was dan door de Toonder-stijl zelf. Al de mensen die in de studio zaten, waren van vóór mijn generatie. Hadden allemaal in de Toonder-stijl gewerkt. Ik was natuurlijk beïnvloed door **Toonder**, **Kresse**, maar ook door *Kuifje* en door *Robbedoes*. En dat kenden ze daar eigenlijk nauwelijks. En al die invloeden, die niet des Toonders waren, ging ik in die strips verwerken. Dat had hij nog nooit gezien. Misschien had hij het wel gezien, maar hij had er geen enkele boodschap aan. Dus dat botste.

Was dat, zeker gezien je leeftijd, niet frustrerend**?**

Ik heb het naderhand met hem daar wel eens over gehad: ik kreeg te zware verantwoordelijkheden voor een jongen van mijn leeftijd. Ik werd wel betaald als een volwassen tekenaar – ik verdiende me suf in die tijd – maar Toonder verwachtte voor die volwassen betaling ook volwassen werk. Ik kon dat werk wel aan – ik was niet slecht voor mijn leeftijd – maar dat volwassen gedrag kon ik

N-NAAR MOZART.. HIJ IS NAAR H-HUIS VAN..VAN M-MO-ZART ...
MOZART? WAT ZA-ZEL JE? WAT HEEFT MOZART HIERMEE TE MAKEN?
C-CASANOVA.. D-DA PONTE ...
HEE?
..MAAR JE BENT GEKEK!
C-COLOM-BINI-... M-MOOR-DENAAR! N-NAAR MOZART IK-IK ...
COLOMBINI! DIE VERVLOCK-TE VENETIAAN!
APCH!
OP DAT MO-MENT ...
CASANOVA?! U BENT CASANOVA?!? MAAR.. MAAR.. DAT IS.. U BENT.. DE MAN UIT MIJN DROMEN!!
UIT UW DROMEN? U VLEIT ME!

Foto Rob van der Nol

er absoluut niet bij garanderen. In die zin was ik veel te onrijp voor mijn leeftijd. Bij het switchen van stijlen kwam die onvolwassenheid naar voren.

Waren de daaruit voortkomende botsingen altijd bespreekbaar**?**
Voor hem wel, waarschijnlijk. Voor mij niet. Ik was emotioneel nog een kind. Ik ging nog wel eens janken of zo, of met het hoofd tegen de muur slaan. Maar ook daar had hij geen boodschap aan. Als het hem niet beviel nam hij gewoon een andere tekenaar.

Hoe krijg je dan later een persoonlijk contact met hem?
Ik heb altijd een vreselijk respect voor Toonder gehad...

Het is een heer!
Of het een heer is. Voor mij was hij in die tijd – we zaten nog in Amsterdam – meer een figuur uit de boeken van **Wodehouse**. Zo'n lord. Zo'n Engelse lord. Je had hem zo in het Hogerhuis kunnen zetten, in die periode. Ik heb altijd tegen mezelf gezegd: 'Als ik nog eens iets maak – maakt niet uit wat – en ik zie daar iets in van 'dat gaat de goeie kant op – dan stuur ik dat naar Toonder op om te laten zien van 'kijk dit doet je oud-medewerker of leerling'. Dat heb ik gedaan met het eerste of tweede boek van *Virl* in '78 of '79. Ik had vanaf '65 geen contact meer met hem gehad. In twaalf jaar niet eens meer een brief. En daar reageerde hij toen vriendelijk op. Daarna ben ik dingen op blijven sturen. Eh... *Amen*, daar reageerde hij zeer enthousiast op. Hij vond het heel boeiend wat ik deed. Dat had ik niet echt verwacht. We zijn gaan corresponderen en dat is een vrij uitgebreide correspondentie geworden. Daarna ben ik een keer of vijf bij hem in Ierland geweest. Zo is er een beetje een persoonlijk contact gekomen. Dat is heel leuk.
Ik ben die dingen ook naar Toonder gaan sturen omdat Toonder overal kennis van wil nemen. Hij is gewoon een ruimdenkend man. Belezen. Hij zal wel eens gechoqueerd zijn, maar dat zal hij nooit laten prevaleren boven een artistieke analyse. In die zin heb ik vreselijk veel aan hem. Hij kijkt er misschien wel van op, maar hij zal nooit zeggen: 'Goh, wat heb je nou gedaan?' Hoe choquerend het ook is.

Hij kan zijn emoties **in bedwang houden?**
Hij kan zijn emoties goed in bedwang houden. En hij geeft zinnige commentaren. En soms ook hele onzinnige commentaren. Maar dan vat hij het in zulke fraaie teksten, dat het toch nog een mooie brief is geworden.

Zou jouw wereld een andere **wereld zijn geworden zonder Toonder?**
Ik denk niet alleen *mijn* wereld. De hele Nederlandse stripwereld zou anders zijn zonder Toonder. Ik denk, dat de wereld voor een heleboel mensen anders geweest zou zijn zonder Toonder. Mijn wereld zeker. Niet dat hij me in stijl of werk zo beïnvloed heeft, absoluut niet, maar Toonder – en Kresse ook – is altijd een maatstaf geweest. Niet in de zin van: dit is dè stijl die je moet hebben, maar dit is dè kwaliteit; zó moet het gebeuren; wil je met je werk iets bereiken, dan is dit de maatstaf; dit is het plafond; dáár kun je naar streven.
Hij had statements die zijn blijven hangen. Dingen, die hij waarschijnlijk zelf al lang niet meet weet. We hadden het een keer over Kresse. Ik had iets gemaakt en daar was hij niet zo tevreden over. Maar ik zei tegen Toonder: 'Je kan aan het werk van Kresse hier en daar toch ook wel zien dat hij haast had'. Maar toen zei Toonder tegen me: 'Haast? Ja natuurlijk. Maar Dick, hij zakt nooit onder een bepaald niveau. Het is altijd aanvaardbaar.' Dat zegt misschien niet zoveel op dit moment, maar het maakte op mij een behoorlijke indruk. Ik begreep ineens van: 'Hé, verrek, er bestaat dus een niveau wat nog aanvaardbaar is en daar mag je dus nooit onder komen'. En zo worden er bepaalde levels voor je gelegd.

Dus geen plafond, maar een vloer?
Ja, precies.

Heb je het idee, dat Marten over je schouder meekijkt als je met je strips bezig bent?
Als hij ooit een vaderfiguur voor me geweest is, is het vooral de laatste jaren. In hoeverre hij meekijkt... Er is altijd een aantal mensen, waarvan je weet dat ze naar je werk kijken. **Martin Lodewijk**, **Marten Toonder** en **Kresse**. Ze kijken anders dan andere mensen. Kresse heeft een hele andere kijk op tekenwerk, en op schilderwerk. Tot wat voor een grote hoogte hij ook voor mij gestegen is – het is een artiest hoor – hij heeft toch een puur ambachtelijke kijk op tekenwerk. Een hele reactionaire kijk ook, bekrompener, geslotener dan Toonder. Of ze dan meekijken of niet, je hebt altijd een bepaald idee in je achterhoofd van: 'Wat zouden ze daar van denken?'
Je bent moe en denkt: 'God, nou ben ik moe, laat ik maar een beetje televisie gaan kijken...' Maar dan denk je: 'Godverdomme

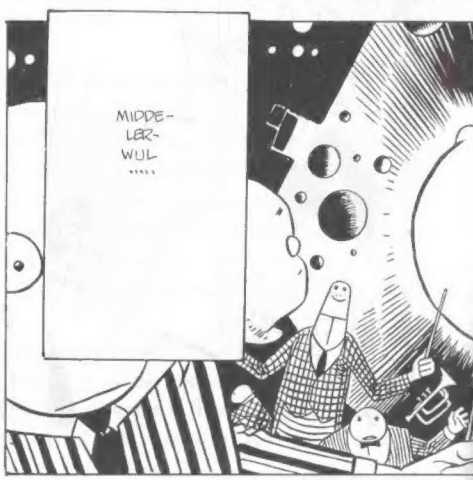

Strook gemaakt voor een jubileumboekje van Ag

Vrij werk gemaakt op de Toonder studio's, toen Dick 17,18 was

niet doen, want dàt is hetgeen wat zij zien.' Een soort waakhonden. Niet continu, maar op bepaalde cruciale momenten zijn die mensen belangrijk. Omdat je weet dat je díe mensen niet kan teleurstellen.

Wie is voor jou belangrijker? Het kind, dat je Dik Trom**-verhaal leest? Een vakbroeder als** *Marten Toonder* **of** *Thom Roep*? **Of een lezer van** Stripschrift?
Dat wisselt. Ik vind met dit soort verhalen (Dik Trom dus. RvW) de kinderen, die het lezen, absoluut het belangrijkste. Ik stuur het wel naar Toonder op, maar meer om hem op de hoogte te houden. Hij heeft er wel zeker zijn mening over. Die schrijft hij ook. Maar ik ben vanaf het begin van het standpunt uitgegaan – en niet dat het puur commercieel is, want dat vind ik gelul – dat als de kinderen het niet leuk vinden, dat het dan ophoudt. Dan kan ik net zo goed wat anders gaan doen. Maar dat ligt bij die andere verhalen weer anders.

Ben je gevoelig voor kritiek?
Ik vind het nooit leuk. Maar dat is afhankelijk – ik lees al jaren nauwelijks kritieken – van de mensen die het zeggen.

Je bedoelt of ze je aanvallen als mens?
Dat vind ik altijd vervelend, wie dat ook doet. dat vind ik gewoon irritant. Dat vind ik onder de gordel slaan. Je moet het nooit op de man spelen. Maar zakelijke kritiek – als een man als Toonder me die levert, of Lodewijk – trek ik me natuurlijk wel aan. In hoge mate zelfs. Als je het er niet mee eens bent, komt het dubbelhard aan, maar daar moet je dan maar mee leren leven.

Lig je er wakker **van?**
(aarzelend) Eh... Nee, want je kunt er niks aan veranderen. Je hebt al gedaan wat je gedaan hebt. Hebben ze gelijk dan kun je hoogstens zeggen, dat je in een volgend verhaal dat soort dingen probeert te vermijden. Dus je hebt er eigenlijk niks aan. Daarom ben ik ook geen voorstander van kritieken, per definitie. Je bent altijd wel nieuwsgierig hoe andere mensen werken, maar iedereen heeft natuurlijk – laten we wel wezen – graag dat zijn kind mooi wordt gevonden. In wezen is kritiek dus voor mij zinloos.

Je hebt zo langzamerhand heel wat op je naam staan. Heel wat kinderen in de boekhandel staan. Hoe voelt dat?
Ik heb niet het gevoel, dat ik dat heb. Door de bank genomen vergeet je dat. Je weet het natuurlijk wel. Het is alsof je gewone kinderen hebt, die ouder worden en de wijde wereld ingaan. Je weet wel dat ze er zijn. Maar de kinderen die nog om je heen lopen, daar ben je continu mee bezig. De rest zit in je achterhoofd. Je houdt wel veel van ze, maar ze leiden hun eigen leven waar jij niets meer mee te maken hebt. Je kunt er geen enkele invloed meer op uitoefenen, maar je wordt er zo af en toe wel eens mee geconfronteerd. Zo is het met boeken ook.

Hoe is die confrontatie?
Dat komt wel eens hard en vervelend aan. Ik heb daar een paar lievelingen tussen en dan moeten ze daar niet teveel aankomen. Het boek, dat altijd het hardst gekraakt is, door

MMMMM...
...AAAH...HEERLIJK...
STOP DAT KINDERACHTIGE GEDOE! DE TRAM KOMT ZO!
HIHI, IK HEB NOG NOOIT ZOVEEL PLEZIER AAN 'N STUK SPEELGOED BEleefd...
21

***De Prediker*, volgens Dick om vele redenen zijn beste werk**

iedereen, is *De Prediker*. Persoonlijk vind ik dat mijn beste werk, dat heeft vele redenen, maar vandaag de dag zit ik op een ander level en heb ik andere lievelingen. Ik denk niet, dat ik ooit akelige herinneringen zal hebben aan *Kruimeltje* of *Dik Trom*.

Had je Kruimeltje **kunnen maken zonder** De Prediker**?**
Neenee, het is allemaal heel logisch opgebouwd. Als je het werk, vanaf *Virl*, chronologisch naast elkaar legt, zit daar een opbouw in. Ook in het kleurwerk. Het full-colorwerk dat ik een tijdje voor *Playboy* heb gedaan, olieverf, heeft zijn vruchten afgeworpen voor een *Van Gogh* en een *Dik Trom*. Er is een logische opbouw. Het één hoort bij het ander, het is een ketting. Als daarin één schakel ontbreekt, sodemietert de hele ketting uit elkaar. Dus wat dat betreft heb ik het voor mezelf – bewust – niet slecht bepaald. Het is gegaan zoals het moest gaan, maar dat neemt niet weg, dat ik het niet met elk kraaltje aan die ketting van mezelf eens ben.

Als het slotje maar sterk is.
Zo is het.

Ben je iemand die vaak terugkijkt?
Nee, wel naar werk van anderen. Ik heb alltime-favorieten, die ik dagelijks ter hand neem. Ouwe Kresses, ouwe Buck Danny's, Toonder altijd, een paar Amerikanen. Maar in mijn eigen boeken blader ik zelden of nooit.

Zou je een studio **kunnen hebben?**
Dat is absoluut uitgesloten. Dat heeft Toonder me ook altijd afgeraden. Zelfs al had'ie het niet gedaan... Ik ben er het type niet voor. Ik ben veel te veel een einzelgänger. Ik moet zelf kleuren, ik moet zelf tekenen, ik moet zelf schrijven. Letteren, daar heb ik toevallig een pesthekel aan. Anders zou ik dat ook nog doen. Ik zou het niet aankunnen om een boek in mijn handen te houden – en al wist de hele wereld het niet – als ik zou weten dat iemand anders mijn werk geïnkt had.

Wie is Dick Matena?
Poe... In welke zin, hoe bedoel je?

Als mens...
Pajam... (langdurige stilte) In allereerste instantie, boven alles een striptekenaar. Ik denk wel dat dat voor het vader, echtgenoot, cafévechter zijn, boven aan de lijst staat. Inhoudelijk? Dat vind ik moeilijk hoor. Jezus... ik heb ik weet niet hoeveel persoonlijkheden. De ene keer ben ik die, de andere keer die, het ligt er maar aan wie ik tegenover me heb. Zo zal ik in de wereld ook wel bekend staan, want ik weet dat er mensen zijn die mijn bloed kunnen drinken.

Tot nu toe kende ik je niet persoonlijk. Wel je werk uiteraard. Ik denk, dat je wel een eerlijk **mens bent. Je geeft toe dat je een** vechter **bent. Ik denk in alle betekenissen: je gaat er tegenaan. Achteraf het idee 'Ik had gematigd moeten zijn' of vind je toch dat je je moet laten gelden?**
Ik vind het onzin om te zeggen, dat ik er spijt van heb. Natuurlijk zijn er dingen waarvan je spijt hebt. Waarvan je 's nachts zwetend wakker wordt en denkt: 'Oh, mijn God, ik wou dat ik dit uit mijn leven kon schrappen.' Als ik een overlijdensadvertentie lees waarin iemand zijn naam staat die bij zoiets aanwezig was, denk ik: 'Wat zielig voor die man, maar heerlijk, weer iemand dood die erbij geweest is en het kon navertellen'. Nee hoor, ik heb niet zoveel spijt. Je doet iets bewust en als iets goed is, heeft het altijd zijn nut en zijn functie in de opbouw van je persoonlijkheid, van je leven. Het moet kennelijk allemaal gebeuren. Ik ben niet fatalistisch. Ik blijf niet op mijn krent zitten denken van: 'het gebeurt wel'. Je moet er wel degelijk aan werken. Je moet heel bewust zijn van: 'dit gebeurt en als het niet gebeurt, moet je zorgen dàt het gebeurt'.

Bewust forceren?
Eventueel. Als dat mogelijk is.
En wat die eerlijkheid betreft, dat kan ook gevaarlijk zijn. Naar de buitenwereld verpak ik dat nog wel eens, pure eerlijkheid. Ik las in een interview met Hermans, dat de man door en door eerlijk is; dat moet dus wel een mensenhater zijn. Want als je echt eerlijk bent, dan ben je voor sommige mensen gruwelijk. Soms moet je iets camoufleren. Altijd maar recht door zee, dan ben je onmenselijk. Dat is niet te harden, niet voor jezelf en niet voor anderen. Wat wel moet – en dat kan je tot in het meest rigoureuze doen – is eerlijk zijn tegenover jezelf. Daar heeft ook verder niemand last van. Je moet iedere avond in de spiegel kunnen kijken en tegen jezelf durven zeggen: 'Ik ben een luis geweest. Een schooier. Ik heb schandelijke dingen gedaan. Maar... ik weet het.' Je moet niet, als je weet dat je vandaag iets moois had moeten maken, 's avonds in de spiegel kijken en tegen jezelf zeggen: 'Ik heb in ieder geval weer een paar pagina's afgeleverd.'

Wanneer ben je jezelf voor het laatst tegengekomen?
O, ik doe iedere dag schandelijke dingen. Ja, Jezus...

Zeg maar Rein...
Al zit je jezelf maar een keer af te trekken.

Och, dat moet ook kunnen...
Maar niet iedereen is daar tevreden over. Je vrouw is een paar uurtjes weg of een paar uurtjes langer met de kinderen bezig. Godverdomme denk je dan: 'Nu moet ik wat doen. Nu wordt het me te dol.' Dat zeg je dan ook niet tegen je vrouw. Dat is één ding. En zo zijn er iedere dag wel een paar dingen.

Dat houdt de spanning **erin.**
Als je je daar bewust van bent, voorkom je wel dat je jezelf belazert. Je mag de hele wereld belazeren. Je mag de grootste leugenaar of de grootste charlatan zijn, schijnheilig, alles. Maar belazer niet jezelf en de mensen die je het meest nastaan. Waarvan je weet, dat als er met jou iets gebeurt zij meegesleept worden.

Kan ik het zo simpel stellen, dat je niet gefrustreerd bent?
Ik ben niet gefrustreerd; zo simpel mag je het wel stellen. Ik heb er hard aan gewerkt, om alles wat ik aan frustraties in me had, in de loop der jaren zoveel mogelijk kwijt te raken. Frustraties ken ik nauwelijks. Er is er maar eentje: ik zou graag multi-miljonair willen zijn. Niet eens een grote multi-miljonair. Zo'n vijf of zes miljoen hebben, dat zou prettig zijn, maar het is geen frustratie. Ik ben wel tevreden...

We gaan een stapje verder. Ben je een gelukkig **mens?**
Binnen wat je in dit leven gelukkig kan noemen, ben ik een gelukkig mens, ja. Ik heb leuk werk, ik heb er plezier in, ik doe er mijn best voor, ik verdien er goed mijn geld mee en voor zover ik het kan weten, heb ik een goed huwelijk. Ik ben nu voor de tweede keer getrouwd. Vijftien jaar. Ik heb zes kinderen en ze zijn, voor zover ik het weet, allemaal gezond. Mijn zoon tekent ook, voor *Disney*. En *Gilles de Geus* inkt'ie. Ik heb ze in iedere lengte, soort, maat en gewicht.

De mensheid zal weten dat Dick Matena rondgelopen heeft!
Hahaha. Ik vind het heel erg leuk. De kinderen die thuis zijn kan ik intensief bestuderen en dat komt me heel erg van pas met die bewerkingen van die kinderboeken. Je ziet ze bewegen, je hoort ze spreken. Je weet dan toch een beetje wat de wereld voor een kind betekent. Dat sla je natuurlijk altijd wel ergens op.

Waarom ga je weer in België wonen?
Niet vanwege de tussenbalans hoor, hahaha. Ik heb zes jaar in België gewoond en dat was me heel erg bevallen. We hadden ook twee jaar in Spanje gewoond en mijn vrouw had het buitenland wel een beetje gezien. Ze wou toch weer terug naar Nederland. En ik vond Bergen heel leuk, dat dorpje in Noord-Holland. Eigenlijk wilde ik niet terug, maar ik heb het toch gedaan en Nederland is me tegengevallen.

Paste Nederland je niet meer?
Nee, maar daar moet je voor in België gewoond hebben. De mensen zijn, door de

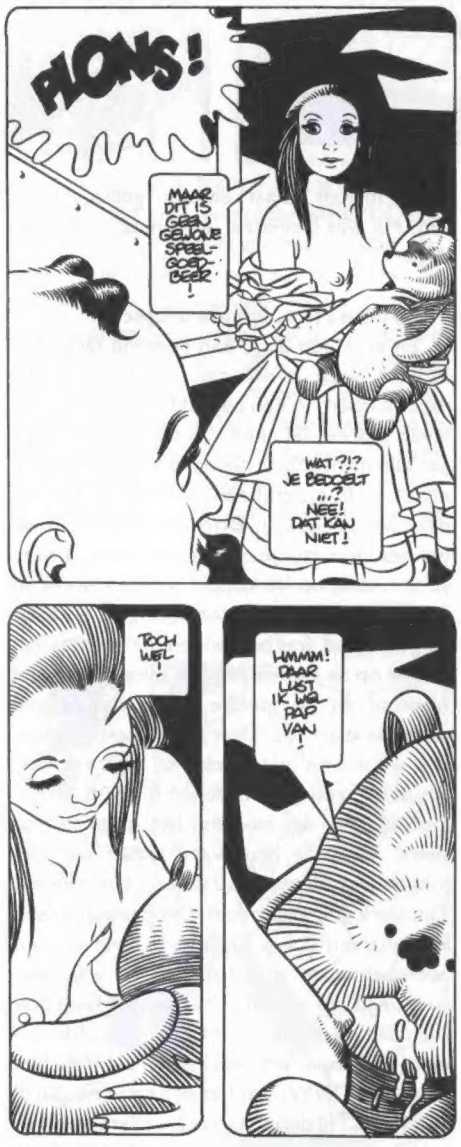

2005

bank genomen, aardiger, vriendelijker, zachter...

Gezelliger.
Dat ligt er aan waar je zit. Ook niet altijd. De Bourgondische Belg zit ook niet overal. Het leven is wat soepeler, al wordt het ook daar wat harder. En simpel, ik kan er met mijn geld wat meer doen. De druk is er wat minder groot. En de huizen zijn er veel goedkoper. Je hebt er geen woningnood. Als je maar niet te dicht aan de grens gaat zitten, want die is overspoeld door Nederlanders, die de prijzen omhoog trekken. Ik huur. Waar je in Amsterdam een tweekamer-appartementje voor hebt, heb je in België een villa. Dat kun je zo krijgen. Dat heb ik in Nederland gemerkt: ik kan hier geen huis krijgen dat me zint. Ik heb privacy nodig. Dat vind ik wel prettig. Met die kinderen om me heen moet ik ook nog werken, dan heb ik wel iets ruims nodig. Tekenen gaat nog wel, maar als ik schrijf moet ik niet te veel aan mijn kop hebben. Dat vind ik zeer energie-slurpend. Tekenen kan ik wel 25 uur per dag, schrijven vier uur per week. Vandaar dat veel meer dichters en schrijvers aan de drank gestorven zijn dan schilders of tekenaars. Dat is echt zo, hahaha. Daarom moet ik uitkijken dat ik niet te veel ga schrijven, want dan zit ik veel meer in de kroeg. Schrijven zuigt je meer leeg.

Maar je zuipt je eerst vol.
Ja. Als je aan het tekenen bent, zie je direct iets onder je handen ontstaan. Schrijven is abstract. Dat witte vel; dan komt er iets op in je hoofd, dat vind je nog eigenlijk niks, dan moet het nog een keer geschreven worden, herschreven en weet ik allemaal wat. Ik denk, dat schrijven het meest abstracte en eenzaamste beroep is van alle creatieve ambachten.

Wat je op papier zet is ook altijd een compromis.
Ja, in hoge mate. Dat is ook zo zenuwslopend. Als ik alleen maar schrijver geweest zou zijn, denk ik niet dat ik de 17 gehaald zou hebben.

Heb je het over het aantal verzamelde werken?
Hahaha, nee, ik denk dat ik me gewoon doodgezopen had voor mijn 17e.

Dat is een goede basis **voor een schrijver?**
Jawel. Niet voor een pure handenwerker. Als ik strakke lijnen moet zetten houdt me dat uit het café. Dat houdt me maanden droog. Ik werk met penseel, dus mijn handen mogen niet gaan bibberen.

Als tekenaar zit je in een kader. Daar wil je toch een keer uitspringen?
Ja Jezus, dat heb ik vanaf mijn 15e tot mijn 40e op de meest uitbundige wijze gedaan. Ondanks mijn produktie. De laatste vijf jaar zit ik wat minder in kroegen en drink ik aanzienlijk minder.

Omdat je ouder **wordt?**
Helemaal niet! Je hebt altijd een bepaalde leeftijd, die houd je. Bij mij is dat een jaar of 17. Maar leeftijd heeft er niets mee te maken; of misschien ook wel. Ik weet het niet. Ik vind het nog steeds gezellig om in een café te zitten. En ik heb nog steeds de uitbarstin-

Schetsen voor de cover van *Mozart en Casanova* samen met de definitieve tekening

gen van drie dagen achter mekaar doorzuipen, maar de tussenpozen, dat ik het niet doe, worden groter. Op dit moment vind ik het werk ook uitzonderlijk bevredigend.

Wat mij verbaast is, dat een blad als Kuifje **een strip als** Van Gogh **plaatst. Want je bent heel** suggestief **bezig.**
Dat is **Rob Harren** geweest. Als Rob daar niet geweest was als president-directeur generaal-commissaris generaal-alleenheerser-tiran-dictator en weet ik wat'ie allemaal is, was dat niet gebeurd. Ze hebben Rob wel op zijn vingers getikt, maar meer in de trant van: 'Moeten er nu echt drie pagina's met blote vrouwen in?' Het was in eerste instantie helemaal niet voor Kuifje gemaakt. Het was direct voor een album bedoeld. Maar – het was gewoon een zuinige affaire – Rob betaalt me een forse paginaprijs; Als hij het verhaal in Kuifje publiceert, kan hij de helft van de prijs op het blad afschrijven. Toen ik half in het verhaal zat, heeft hij besloten het in Kuifje te zetten. Hij heeft me gevraagd wat ik nog meer ging doen. Of ik nog vreselijke dingen van plan was. Ik zei hem, dat voor zover ik het wist, er niks ergers meer in voorkwam dan ik al gedaan had. Visueel. Toen nam hij het risico en nam het verhaal voor Kuifje. Dan was hij uit zijn kosten.

Maar je suggereert wel dat Van Gogh homo is.
Ja, so what? Als ik al kritiek op dat boek krijg, gaat het altijd daar over. Wat is dat voor onzin?
Bij dit soort heiligen – op voetstukken gezette mensen – wil men niet weten dat ze homo geweest zouden kunnen zijn. In zijn leven is Van Gogh echt zeer ambivalent geweest. Hij heeft in Parijs – en dat verdoezelen ze – ècht een verhouding gehad met een jonge militair. Daar bestaan getuigenissen van. Hij was bisexueel. Helemaal niets ernstigs.

Mozart **is nu je volgende project?**
Ja. En er is één ding, één boeiend facet aan Mozart, waar ik niks aan heb. Daar is niks mee te doen. In een bepaalde periode in zijn leven schreef hij altijd van die anale briefjes aan zijn nicht. Maar niemand reageerde daar echt op. In biografieën worden ze hier en daar wel geciteerd. **Bomans** heeft er ook wel eens een stukje over geschreven. 'Poep, stront, kak, op ke koppie schijten, steek je tong in mijn aars', dat soort dingen. En toen hij getrouwd was bestonden die briefjes van de ene op de andere dag niet meer. Niemand weet of dit nu speelse onzin was of een seksuele aberratie. Daar kun je dus niks mee. Dat wil ik ook niet, want het zegt me niks. Als je het zou gaan tekenen is het zo ongeloofwaardig, dat niemand het meer accepteert. Voor de rest was Mozart wel een jongen waar ik mee zou willen gaan drinken. Zijn werk ging vrij soepel. Dat deed hij tussen het biljarten door. Gij zag zichzelf als een zeer bekwaam ambachtsman en was zeer overtuigd van wat hij kon. Het ging hem ook allemaal vrij makkelijk af. Hij was ook een man, die in opdracht werkte. Zoals in die film (Amadeus. RvW) was het een gewone, aardse jongen. Hij biljartte graag, zat graag in een café en was lid van de vrijmetselaars, omdat hem dat sociaal vrij goed van pas kwam, allemaal van dat soort dingen.

Herken je veel van jezelf in hem en omgekeerd?
Nee, niet echt.

Het uitgaan.
Dat was dan toch een sociaal evenement dat anders was dan in onze tijd. Ze hadden niks anders dan uitgaan. De kunst van het conserveren was toen zeer goed ontwikkeld. Iets wat nu nauwelijks meer bestaat. Ik kan me verder niet met hem identificeren. In alles wat ik over hem gelezen heb, komt'ie me iets te simpel over.

Er zit wel iets 'eeuwigs' in je. 100 jaar Dik Trom, **100 jaar** Van Gogh, **200 jaar** Mozart.
Ik ben een enorme lijkenpikker. Het gekke is, Van Gogh had ik al twee jaar daarvoor gepland voor *Casterman*. Dat is niet doorgegaan. Mozart is de enige echte opdracht. Men wou dit jaar een boek hebben voor het Mozart-jaar. Dik Trom had ook vorig jaar uit kunnen komen. **Cees de Groot** van *Big Balloon* heeft het uitgesteld tot dit jaar januari/februari, ook niet wetende dat het het Dik Trom-jaar was. Mozart moet in juni klaar zijn.

Hoe reageerde je in eerste instantie op deze opdracht?
Mozart, daar hou ik wel van. Ik ben niet echt gek op klassieke muziek, daar heb ik niet veel mee. Mozart vind ik mooi, bepaalde stukken van **Beethoven** vind ik mooi. Maar **Wagner**? Goeiemorgen, dat is me nogal wat. Ik ben meer een blues- en country-man. De echte authentieke. Hoe simpeler, hoe beter. Op het verzoek van Rob barstte ik in lachen uit. Een week daarvoor had ik namelijk in de krant gelezen, dat 1991 het Mozart-jaar was – ik was net klaar met van Gogh – en ik zeg tegen mijn vrouw: 'Een leuk onderwerp voor een nieuw boek.' Wij lachen samen. Wat moet ik met Mozart? Muziek kan je niet tekenen, dat is het eerste waar je aan denkt. Een schilder, alla, dat begrijp ik nog. Het was dus heel komisch toen ik dus een week later bij Rob zat om over een nieuw project te praten en hij me vroeg, of ik dat boek wilde maken. Toen heb ik nee gezegd, natuurlijk. Het was mei '90. Daar begin ik niet aan. 'Denk er nog eens over. En ik wil het wel over twee weken weten', was Rob zijn reactie. Het is maar één jaar Mozart-jaar. Als ik het dus niet zou doen, zou hij een andere tekenaar vragen. Ik ben geen barok- of

rococo-tekenaar, zoals **Piet Wijn**. Dat kan ik niet. Ik zou er twee weken over denken. Maar dan wordt het heel simpel, zo gaat het vaak bij mij, ik had geld nodig – altijd zorgen, dat je één gulden meer uitgeeft, dan je in je portemonnee hebt, dan blijf je werken – dus zeg ik tegen Rob: 'Als ik het contract teken en ik kan een voorschot krijgen, dan kom ik wel naar Brussel.' Dat kon. Toen heb ik mijn handtekening gezet en gedacht: 'Dat boek komt wel.'

Wordt deze werkwijze niet een zwaard van Damocles?
Nee hoor, ik heb het al helemaal geschreven. Ik ga d'r altijd vanuit, dat het verhaal wel komt. Lukt het niet... een contract kan ik altijd nakomen; dan maar shit.

Tevreden tot nu toe?
Dat weet ik niet. Ik heb voor het eerst sinds twaalf jaar weer een heel script van mezelf uitgewerkt. Behalve de bewerkingen; die tik ik ook helemaal uit. Ik kan dus nu al zien of het een geslaagd verhaal is, of niet...
Op 2 maart begin ik er aan. Ik ben net klaar met *Pietje Bell*, dan verhuizen we en dan begin ik.

Wat is het uitgangspunt**?**
Ik wist niks van Mozart. Ik ben dus veel over hem gaan lezen, dus nu kan ik aan een quiz meedoen. Ik had die film, *Amadeus*, ook nooit gezien. Toen ik het contract tekende dacht ik bij mezelf: 'Maar die ga ik niet zien ook', want dat leek me de absoluut definitieve film over Mozart. Na een paar maanden was'ie op video, dus ik dacht: 'Laat ik hem toch maar eens bekijken'. Ik was verpletterd. Ik dacht eerst: 'Ik bel Harren op en geef hem zijn voorschot terug. Ik doe het niet. Hier heb ik niets aan toe te voegen.' Het leven van Mozart op zich, is, op zijn dood na, niet zo dramatisch. Als schrijver heb je er weinig houvast aan. Er zijn niet echt vrouwen in zijn leven geweest. Er was niet echt drank. Hij had alleen zijn schulden. Het enige dramatische was dat gedoe rond die **Salieri**. Dat is in de film perfect weergegeven. Ik dacht, dat ik naar mijn eigen verhaal zat te kijken. Zo zou ik het verhaal gemaakt hebben. Min of meer. Dat was het enige waar je een verhaal omheen kon bouwen, als een soort detective. Daar had je geen muziek voor nodig. Dus dat was weggemaaid. Toen kreeg ik een boek in handen – met een iets ingewikkelder verhaal dan ik er van gemaakt heb – waarin hij **Casanova** ontmoette. Casanova, de grote vrouwenversierder. Dáár zat wèl een verhaal in. Dat is een man waar wel een drama omheen te weven is. Ze waren alletwee bovendien vrijmetselaar, maar dat heb ik achteraf laten schieten. Daar weet ik te weinig van. Dat vind ik wel jammer, want ook daar zit een heel verhaal in.

Actie in *Mozart*

Je hebt dus zo bewust mogelijk de film links laten liggen?
Daar kon ik niks mee doen.

Ook niet met Salieri?
Nee, die heb ik er ook helemaal uitgelaten. Die film is zo definitief. Iedere verwijzing daarnaar zou minder worden. Met Casanova kun je alle kanten op. Ik heb hem wel vaag gehouden. Het was een occultist, een charlatan, een gokker, een vrouwenversierder. Ik heb er een demonische figuur van gemaakt. Iemand van de zwarte wetenschap. En dan heb ik een soort thema gebruikt – dat wel niet zo origineel is, maar waar ik mee uit de voeten kon – en dat is een soort zielsverhuizing.

Wat verwacht je van de toekomst**?**
Dat ik blijf leven om nog wat dingen te maken.
Tja, wat verwacht ik... Ik zou het heel leuk vinden om nog jaren door te gaan met die kinderbewerkingen. Ik zou dolgraag *Afke's Tiental* willen doen. Ook graag *Paddeltje*. En als die dingen Van Gogh en Mozart ook in Frankrijk blijken aan te slaan, dan kan ik misschien ook daarmee een leuke serie opbouwen. En dan heb ik niet veel wensen meer. Dan heb ik werk wat ik leuk vind om te doen. En wat ik heel ontspannend vind, is het anonieme werk voor **Disney**. Dat vind ik soms heel leuk, heerlijk om te doen zelfs. Dat laat ik niet vallen. Dus wat kan je je als striptekenaar nog meer wensen?

Een glaasje wijn?
Precies ja, een glaasje wijn, en meer niet.

Ere wie ere toekomt. Hec Leemans **en** Dirk Stallaert **hebben met** *Nino* **een nieuwe stripreeks gemaakt die bewijst dat het resultaat van een samenwerking meer kan zijn dan de som van twee uitzonderlijke talenten. Nino is een verbazend verfrissende strip in een wereld die stijf staat van de moeilijk leesbare auteurstrips en sombere grafische egotripperij.**

NiNO
WEL EN WEES

Eindelijk verscheen er nog eens een album dat geen goedkoop massaprodukt is en dat bescheiden genoeg is om veel mensen aangenaam te verrassen. Nino betekent voor het indommelende stripwereldje hetzelfde als wat *Raiders of the lost ark* voor de filmindustrie betekende en *Twin peaks* voor soap-series.

Voor het scenario stond Hec Leemans in. Leemans behoeft (althans voor de Vlamingen) geen introductie meer: hij was samen met **Raoul Cauvin** verantwoordelijk voor *Circus Maximus*, hij heeft ruim 50 albums over de Vlaamse roverhoofdman *Bakelandt* op zijn naam staan en hij lanceerde onlangs nog de eigentijdse politiereeks *Kowalsky*.

Dirk Stallaert versloeg met zijn debuut bij een grote uitgever, in zijn eentje en zonder grafische opleiding, een niet te overziene reeks overschatte academici. Stallaert lijkt uit het niets op te duiken maar is volgens eigen zeggen al heel zijn leven bezig met strips tekenen.

'Met de nodige ontgoochelingen,' geeft hij ruiterlijk toe. 'Al op mijn 14e liep ik alle redacties plat. Ik kreeg overal goeie raad, maar daar bleef het dan ook bij. Op den duur raakte ik ontgoocheld en toen ik

Foto Honoré Willems

Hec Leemans en Dirk Stallaert

17 was, gooide ik me op de muziek. Ook dat was niet echt wat ik er van verwachtte en toen ik zo'n 24, 25 jaar was, keerde ik terug naar mijn grote liefde, de strips.'
Vanaf 1975 begon Stallaert een hele rits stripjes en cartoons te spuien voor zowel het politiek getinte actualiteitenblad *Knack* als het hopeloos dwarsliggende tijdschrift *De Zwijger*. Na die one-shots kwam in 1985 de strip *Het daverende paradijs* over de Antwerpse kolderpopgroep *De Strangers*, op een scenario van **Patrick Vermeir**. Vermeir zou ook de verhalen van *Kitty* verzinnen, een strip die vier jaar lang in *De Gazet van Antwerpen* loopt. Zonder echter echt op te vallen. De strip wordt stopgezet omdat Nino te veel tijd gaat opeisen. Ondertussen blijft Stallaert assistent van **Jean-Pol**. Hij inkt de *Kramikske*-verhalen; een baan die hij sinds 1986 doet. En blijft doen.

Kramikske, de broodwinning

'Een vast inkomen, begrijp je?' probeert Stallaert uit te leggen. Steeds weer als hij het over zichzelf of over zijn werk heeft, praat hij op een bijna verontschuldigende toon. Onbewust doet hij overkomen alsof wat hij doet, niet goed zou zijn. Bij Stallaert is dat echter geen valse bescheidenheid. Als je hem daarop attent maakt, probeert hij uit te leggen dat hij nooit een opleiding gehad heeft. So what? Hij is tenminste iemand die zich niet zonodig sterallures moet aanmeten.
En met diezelfde gezonde instelling is ook **Hec Leemans** gezegend. Hij is de geestelijke vader van Nino en zocht iemand om de avonturen te tekenen in eenvoudige, leesbare stijl. Hij maakte zelf de voorbereidende schetsen en bepaalde zo eigenlijk het gezicht van de strip. Stallaert vond dat uiteraard vanuit artistiek standpunt niet leuk. 'In het begin nam ik dan ook gewoon die stijl over,' vertelt hij opeens heviger, 'maar langzaam aan ben ik de schetsen gçaan aanpassen. Ik wilde mijn eigen ideeën op papier zetten. Gelukkig hou ik ook wel van die heldere aanpak. Kunstig en avantgardistisch gedoe zegt me niks, maar ik had natuurlijk wel mijn eigen stijl en opvatting. Dat hebben we uitgepraat en nu is Nino al veel meer zoals ik dat wil. Alhoewel ik het nog altijd niet zie als mijn strip. Ik heb nog steeds het gevoel dat Hec Nino naar zijn hand probeert te zetten en dat ik het maar mag tekenen.'
Voor Leemans was het een uitdaging om een verhaal te verzinnen dat zich volledig afspeelde op een schip. Maar voor Stallaert was het méér dan een uitdaging.

door

ARNEL LEFEVERE

'Het is niet echt gemakkelijk,' herinnert Stallaert zich, 'om een situatie te scheppen waarin je schippert tussen spanning, angst en humor, terwijl je beperkt bent tot de ruimte van een boot. Het spreekt vanzelf dat ik erg goed gedocumenteerd ben. Ik wou de legendarische 'Normandië' dan ook zo natuurgetrouw mogelijk tekenen. Het is niet zo, dat de dertiger jaren mij uitermate fascineren, maar ik wou de stemming en de sfeer uit die tijd samenvatten en reconstrueren. Nadien heb ik geprobeerd erachter te komen hoe de mensen aan boord van zo'n oceaanschuimer leefden.'

Bij het kruim

'Ik heb hard gezwoegd,' wil Stallaert toch loslaten, 'maar dat doe ik al jaren. Deze

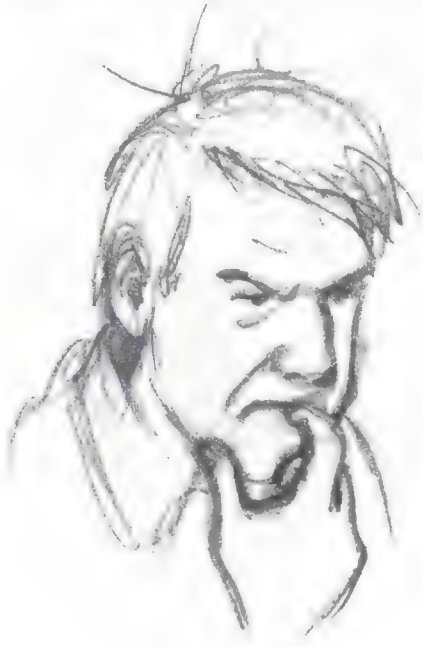

***Nino* 2, pagina 17 in potlood**

Nino en zijn schepper peinzend

serie zie ik als een beloning voor jaren zwaar werk. Ik leer ook erg traag. Precies omdat ik geen opleiding gehad heb, doe ik er lang over om bepaalde technieken onder de knie te krijgen. Bovendien ben ik bang dat collega's zullen zien hoeveel fouten in mijn tekeningen zitten.'
Dit onbetwistbaar grote talent wil blijkbaar niet aannemen dat hij tot het kruim van de stripwereld behoort. Steeds weer is hij wat terughoudend als je complimentjes maakt. 'Ik moet nog alles leren,' sputtert hij tegen. 'In het begin was ik zelfs bang van Hec Leemans want hij was toch een grote tekenaar en had veel ervaring. Ik vreesde dat ik zijn scenario niet zou aankunnen. Stel je voor dat hij niet tevreden zou zijn. Hij had toch de eerste platen uitgeschetst, niet? Hij mag dan nu wel beweren dat hij tevreden is, ik zelf blijf van alles slecht vinden in het eerste album.' Maar hoe langer Stallaert hierover praat, hoe meegaander hij wordt, omdat hij wel beseft dat de appreciatie van Leemans een compliment is. Leemans, die precies weet wat hij wil en erg precies tewerkgaat, was trouwens van plan om het verhaal zelf te tekenen, maar omdat hij absoluut geen tijd had moest hij scheep gaan met iemand anders. Nu wil Leemans zelfs andere projecten opstarten met zijn protégé.
Toch wel overtuigend, als je het mij vraagt. 'Dat wel,' aarzelt Stallaert, 'maar ik zie Nino dan ook als een doel dat ik bereikt heb. Ik heb er hard voor gewerkt en nooit de moed opgegeven. Daarom ben ik ook blij dat deze reeks volledig beantwoordt aan wat ik ooit eens wilde tekenen: een goed verhaal, spannend en grappig. En eenvoudig. Een beetje in de voetsporen van *Suske en Wiske* of *Kuifje*. Dit is de voortzetting van wat ik voelde als kind. Ik heb iets bereikt en ik beleef er bovendien veel plezier aan. Mooi, toch?'

Er weinig van bakken

Ik zelf vind Nino, zonder overdrijving een mijlpaal in de stripgeschiedenis. Het album is helder getekend in een leesbare tekenstijl die ten onrechte vergeleken wordt met **Hergé**. Er zijn evengoed vergelijkingen te maken met **Willy Vandersteen**, **Marc Sleen** of **Morris**. Het verhaal is zoals een verhaal moét zijn en dat soort strips is tegenwoordig steeds moeilijker te vinden: met een scenario dat op poten staat, met een inleiding, een plot en een (open) einde. Maar ook met weloverwogen lay-outs, bestudeerde decors, uitgedokterde karakters en evenwichtige dialogen. Kortom, een stripalbum dat áf is. Bovendien charmeert het al bij een vluchtige blik op de cover. In eerste instantie moet een strip in de winkel meteen je aandacht trekken.
Dirk Stallaert is het er roerend mee eens. Ondanks zijn bijna overdreven bescheidenheid heeft hij een hele eigen mening over het stripgebeuren. 'We hebben in

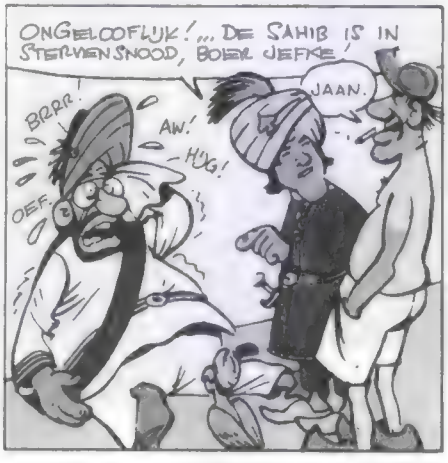

Eddy Wally, twee pagina's per week

Frankrijk dan wel een prijs gekregen voor het beste kinderalbum, maar wat heeft dat te betekenen? Ik had net zo goed in de rubriek "beste avonturenstrip" of "beste debuut" bekroond kunnen worden. Ik heb dan ook geen beeldje gekregen om op mijn schoorsteenmantel te zetten. En een aardig geldbedrag was daar helaas ook niet aan verbonden. Misschien dat de extra promotie door die prijs een verschil uitmaakt in de verkoop in Frankrijk.'
Het album werd verkozen door de lezers van *Bédésup*, maar hoe denkt de buitenlandse pers over Nino? Stallaert schijnt het allemaal zo belangrijk niet te vinden. 'Ach, iedereen in Frankrijk vindt het goed,' zucht hij terwijl hij zijn schouders ophaalt. 'De Franse recensenten vergelijken het met **Hergé**. Dat verbaast me niet. Er zijn slechtere referenties. Eentje heeft het zelfs over plagiaat. Wat ze niet zien is, dat het album nog vol met fouten zit. Dat stoort mij nog steeds het meest: bepaalde verhoudingen of perspectieven die scheef zitten, anatomische constructies die niet kloppen, decors die veel te vol zijn, gezichten waarin niet genoeg expressie zit.'
'Je zou eens moeten weten hoe moeilijk het is om vrouwen te tekenen in een stijl die mensen als **De Moor**, **Jacobs** en **Martin** ook gebruiken. Het kan geen toeval zijn dat ze in hun strips zo weinig van sexy jonge vrouwen bakken. Ik heb echt zitten zwoegen op de figuur van Claudia. En ik ben er nog niet tevreden over.'

Suikergoed

Uitgerekend daarom is Nino als stripalbum zo rijk. Op een bijna onopvallende manier worden verschillende stijlen door elkaar gebruikt. Minder subtiel dan de Stallaert-melange is bijvoorbeeld het ecclectisme van **Johan de Moor** in zijn *Kasper*-verhalen. Maar zelfs daar kan het verwerken van verschillende stijlen op een verantwoorde en smaakvolle (zij het brutale) manier gebeuren. Ook **Uderzo** verenigt in zijn Asterixen dikke vechtersbazen, kokette poppetjes, onooglijke afgeleefde wrakken en gestroomlijnde spierbundels, maar dan zonder dat het stoort. Niemand die er aanstoot aan neemt dat de neus van Obelix bijvoorbeeld even groot is als het hele hoofd van de bevallige Walhalla op de laatste pagina van *Asterix en het eerste legioen*. Op net zo'n quasi onopvallende manier worden in Stallaerts *Reis naar Amerika* **Marc Sleen**-achtige suikertantes geïntroduceerd tussen **Lambil**-karakters als Altmann en *Kuifje*-klonen zoals Legros. Niemand let er op, laat staat dat iemand er over zou vallen. Maar wat is de reden van dit vermengen van invloeden?
'Ik heb vaak last van onbedwingbare "moods"', verontschuldigt Stallaert zich, 'en ik probeer dat op een beheerste manier te verwerken in één verhaal. Ik snap dan ook niet goed waarom critici mij steeds blijven vergelijken met Hergé. Ik heb bijvoorbeeld een grenzeloze bewon-

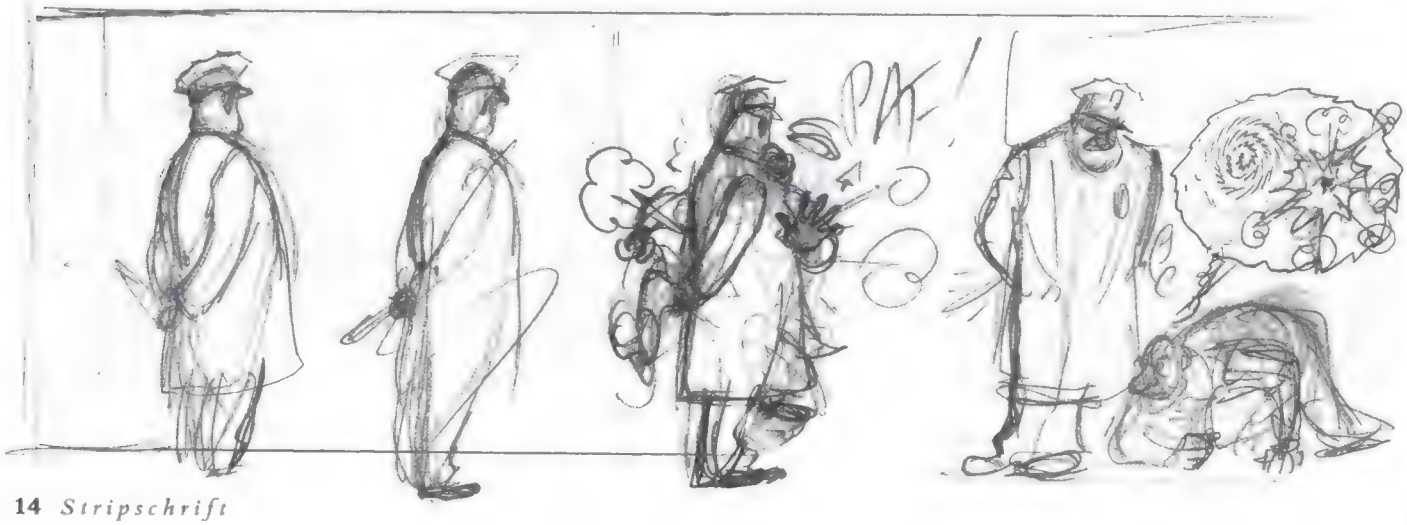

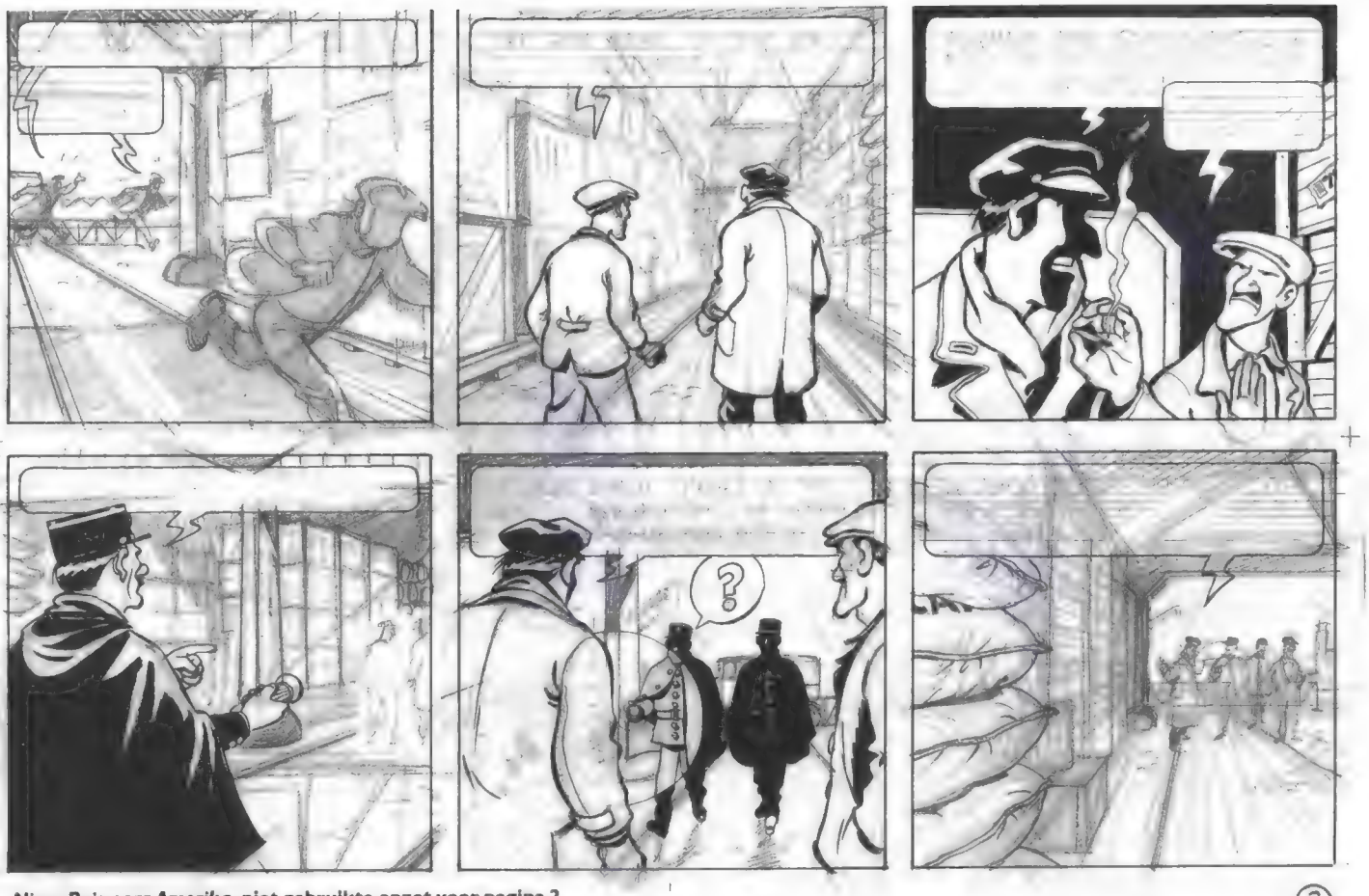

Nino, Reis naar Amerika, niet gebruikte opzet voor pagina 2

dering voor het oudere werk van **Franquin**, maar niemand herkent dié invloed. Ook mijn bewondering voor **Morris** en de neerslag daarvan in Nino is nog niemand opgevallen. Morris is een meester in het weglaten ... Hij kan heel krachtig stileren.'

Peperkoeken hart

Ondanks de onbetwistbare kwaliteiten besteedt Stallaert nog veel werk aan *Kramikske*, de bakkerstrip van Leuvenaar **Jean-Pol**. Hij zet de platen in inkt en dat loopt op tot drie pagina's per week. Daar bovenop komen dus maandelijks vier á vijf pagina's voor Nino. En sinds kort twee pagina's per week van *Eddy Wally*. De Wally-strip heeft een heel lange voorgeschiedenis met veel onderhandelingen maar het kan volstaan met te vermelden dat Vlaanderen's populairste TV-gids *Dag Allemaal* na een te verwaarlozen eerste poging, aandrong op een strip over de beste **Liberace**-kopie sinds Liberace himself. De scenario's voor *Eddy Wally en de Turbo-koeien* werd Stallaert opgedrongen door de manager van de zingende marktkramer. 'En ik kan zo moeilijk neen zeggen,' beaamt hij, 'maar dat scenario was dan ook zóóó slecht dat ik er aan ben gaan sleutelen. Ik heb het eigenlijk volledig naar mijn hand gezet. Ik zie Wally dan ook méér als mijn strip dan Nino. De drie dingen waar ik nu aan werk, verschillen onderling nogal van elkaar. Nino is een strip waarin ik het mezelf extra moeilijk maak door spectaculaire perspectieven, historisch juiste details en realistische decors te gebruiken. Alles moet gewoon correct zijn. Wally daarentegen is veel schetsmatiger uitgewerkt. Dat is veel gemakkelijker en ik kan meer op routine terugvallen. En Kramikske zie ik echt als werken. Dat gaat heel snel: Jean-Pol maakt voor zijn figuren gebruik van een zestal stereotiepe houdingen en hanteert een tekenstijl waarbij je een aantal dingen kunt verdoezelen. Als de verhoudingen of perspectieven niet in orde zijn, valt dat niet meteen op. Bij Nino streef ik naar een bepaalde vorm van perfectie. Ik gooi veel tekeningen weg en begin twee, drie keer opnieuw. En dan kom ik tenslotte toch weer naar mijn eerste versie terug. Ik werk het liefst met een hele leesbare open stijl waarin het niet mogelijk is om fouten te verbergen. Want tekenen is weglaten. Ik weet niet meer wie dat gezegd heeft maar het klopt nog steeds.'

Verhaal met een taartje

'En tekenen is ook net als taart eten: het is erg leuk maar af en toe moet er wat afwisseling in zitten. Daarom doe ik de drie reeksen even graag. Het is een cliché maar ik teken eigenlijk alleen voor mijn eigen voldoening. Alhoewel dat natuurlijk niet helemaal waar is want anders legde ik mijn originele platen in de kast. Gewoon voor mezelf. Het spreekt vanzelf dat ik commercieel ingesteld ben. Ik moet er toch van leven, niet? Nochtans zou ik nu nieuwe opdrachten weigeren want ik heb gewoon handen vol werk. En ik wil bovendien uiterst veel aandacht besteden aan Nino.'

Het zal dan ook nog tot eind 1991 duren voor er een nieuw album is. Er bestaat echter al weer belangstelling voor *De prinses van Manhattan*. De krantengroep van *Het Laatste Nieuws* en *De Nieuwe Gazet* hadden de wereldprimeur voor *De reis naar Amerika* en zijn ook weer geïnteresseerd in het nieuwe deel. Maar ook buitenlandse kranten staan te popelen om het verhaal te kunnen brengen. Uiteraard verschijnt het ook weer in voorpublikatie in het weekblad *Kuifje*.

'A propos weekbladen ...' rondt Stallaert het gesprek af: 'Als ik ooit eens walgelijk veel geld heb, start ik een eigen stripblad.' Met gevestigde waarden of met beginnende talenten? 'Dat weet ik nog niet, maar het zal nog wel een tijdje duren voor ik die knoop moet doorhakken ... Tot ik ooit eens walgelijk veel geld heb. Maar dan echt walgelijk veel!'

BLONK!

Bits & Pieces

RECHT

Filosofeer even mee. Midden jaren tachtig. Vanaf het vliegveld Zestienhoven vertrekt een krakkemikkige achtstoels-kist. Links achter de piloot zit, wegens een goede positionering van het startgewicht, Han Peekel. Onder beide oksels zitten veilig vijf briefjes van duizend elk. Rechts achterin zit een leerling op royalties-gebied, de heer Dolf Brouwers. Ogenschijnlijk zijn deze bloemetjesjurken van de stripwereld gezamenlijk op weg naar een opnamelocatie op Jersey. Er ontspint zich een gezellige discussie.

'Zo, meneer Brouwers, u gaat ook de oude dag veilig stellen?'

Via de korte golf-zender luistert Wim T. Schippers mee en programmeert vlug het antwoord in het hoofd van Sjef van Oekel.

'Potverdorie. Als ik ú was, meneer Peekelvlees, dan at ik maar wat minder broodjes halfom, als het ware. Ha, ha!'

Han zijgt kwaad neer en broedt op een wraakactie. Een ranja spuitende fontein in Rotterdam noteert hij en passant als idee voor de aftrekbare vennootschapskosten.

'Ik moet die Sjefke terugpakken. Sjefke, dus Wim T. En niet Dolf. Want Dolf speelt Sjefke, maar Wim is Sjefke' flitst zijn brein.

Han staat op.

'Krijgt u eigenlijk royalties over die stripboeken, meneer van Oekel?'

Vlug zet Dolf de zender op een laag pitje.

'Nee', zegt de opeens ernstige, gesjeesde operazanger.

'Dacht ik al. Je moet gewoon "I sue you" roepen tegen die Wim en Theo. Doe ik ook altijd'.

Inderdaad. Als er weer eens onware geruchten in de stripwereld in omloop kwamen, zoals 'kennen jullie die Oostende-bankrekening?' of 'betaal jij ook rechtstreeks aan een omroepbedrijf?', hoorde je achter aan de bar ongevraagd 'I sue you'.

'Maar het idee van Sjefke is van Wim, hoor' repliceert Dolf ruiterlijk.

'Gooi het dan op het portretrecht' roept een niet nader geïdentificeerde fiscale medereiziger.

'Ja, want tegenwoordig doen er actieve, blote mannen mee. In jóúw strip' vult de stripkenner, annex aftrekbare kostenpost, aan.

Op dat moment herstelt Wim T. de verbinding en verzinkt de hele santenkraam in gepeins.

In 1990 is het zover. Bij enkele rechtbanken vindt een vervolg plaats. Na 250 keer Wordt Vervolgd vindt ook de fiscus dat er maar eens tussentijds moet worden afgerekend. En in Haarlem wordt tot ontsteltenis van iedere stripliefhebber Dolf Brouwers gelijkgesteld aan Sjefke van Oekel. En, wat echt erg is, beiden hangen in hun verweer de zielige, bekende Nederlander uit.

'Ik heb me in die jaren laten meeslepen door m'n omgeving. Ik wist niet dat het fout was wat ik met m'n geld op Jersey deed' zegt Peekel kort samengevat.

Ja, laat naar je kijken naïeveling, brom ik. Jij niks van geld weten. Je hebt het uitgevonden. Want, even iets in het algemeen. Stel een tv-programma duurt een half uur. Zoiets maken kost ongeveer 50 tot 70 duizend gulden. En je krijgt, pak 'm beet, maximaal 500 gulden per minuut van een omroep. Dan moet je behoorlijk creatief zijn met geld wil je er uit springen. Of je moet de programmakwaliteit vereenvoudigen.

Als de officier van justitie nietsontziend acht maanden geïsoleerde bedenktijd eist, komt de mooiste repliek.

'Mijn cliënt bepleit, mede vanwege zijn reputatie als bekende Nederlander, een alternatieve straf. Hij wil wel een gratis video-

V.l.n.r. Advocaat Mr. Orie, Han P., Wouter S. en Kees de B.
(De Telegraaf)

produktie maken voor een goed doel' koert de advocaat ongeveer.

'Ja, brave borst, het moet wel op straf lijken' intervenieert de officier. 'Straks krijgen we hier een aannemer die de rechtbank wil verbouwen.'

Als cabaretkenner moet Han deze laatste discussie hebben kunnen waarderen.

Dolf is niet alleen zielig. Hij is hypocriet. Alles wat in de jaren zeventig nog schunnig is, doet Sjef op tv. Naar we nu van de rechter weten deed Dolf dat dus.

'Mag ik hier even kotsen?' Hop, fietstas rol door Sjef.

'Mevrouw, wat heeft u een grote... schouders, zal ik maar zeggen, als het ware' tegen iedere willekeurige bezoekster van een warenhuis of beurs. Getverderrie wat één sexist was dat. Blote meiden, kots en poep. Sjef bediende zich van de toenmalige pornografische context om zich te profileren. Nu zijn tegenwoordig die heilige huisjes wat ruiger en dan gaat die Dolf opeens de beledigde burgermanspartij spelen. De eigenaar van de fietstas zogezegd. Het is zonneklaar: Dolf speelde Sjef, maar Sjef is niet Dolf. Portret of geen portret. Hij mag nog blij zijn dat hij zelf niet is aangeklaagd wegens zijn cd geworden verkrachting van het duet uit de Parelvissers. Hoewel, van gelijkenis is geen sprake.

Maar ja, nu in het bejaardenhuis de eerste Bommel-adepten zijn neergestreken, lezen ze daar volop strips. En dan is het niet leuk als medebewoners onder het biljarten zeggen: 'Die meneer Dolf van kamer 66 gaat nog flink tekeer, reeds'.

Is Dolf nu overal vies van? Welnee. U zult zien, het gaat ook hier om de centen. Dolf zal, na een eerder verloren zaak hierover, uiteindelijk royalties willen zien van de stripboeken. Ook 'een portret in een pornografische context' is afkoopbaar. De voorraad Van Oekel-albums in het Centraal Boekhuis ligt inmiddels al aan de ketting.

En daar kun je moeilijk één voor één de plaatjes uitknippen.

Ben Bits

DE BESTE STRIPS VIND JE BIJ LEKTURAMA!

Maak uw keuze uit deze fantastische aanbiedingen:

© HERGE-Casterman

HET COMPLETE WERK VAN HERGE...

Dat vind je in deze unieke serie. Want niet alleen vind je er alle Kuifje-verhalen in terug maar ook de avonturen van Quick en Flupke, Jo, Suus en Jokko en Leo en Lea. Daar móet je mee kennismaken! Het eerste luxueus gebonden deel met de verhalen "Kuifje in Afrika", "Kuifje in Amerika" en de "Biografie van Hergé" nu voor een spotprijs:

SLECHTS f 14,95

(+ f 8.95 verpakkings- en verzendkosten).

MET DE KAART HIERNAAST KUNT U BESTELLEN

Asterix COLLECTIE

MAAK VOORDELIG KENNIS!

Alleen bij Lekturama vind je Asterix-verhalen verzameld in stevig gebonden boeken met marmeropdruk in een luxueuze opbergbox. Bovendien lees je alles over de geestelijke vaders van Asterix en Obelix, tekenaar Uderzo en tekstschrijver Goscinny. Een unieke combinatie! Vraag het eerste deel 7 dagen vrijblijvend ter inzage.

GRATIS SUSKE EN WISKE KAARTSPEL! In luxe doosje

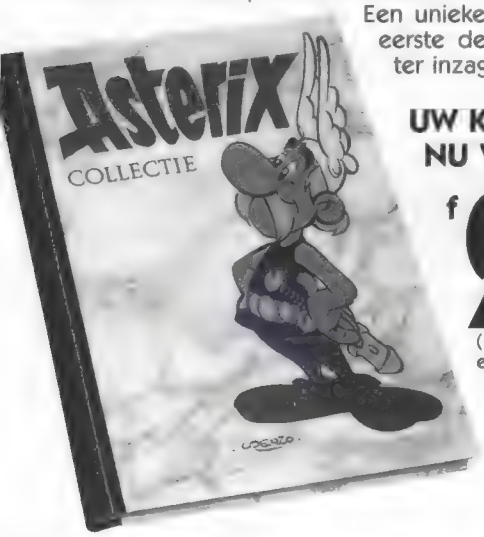

UW KENNISMAKING NU VOOR SLECHTS f 24,95

(+ f 8.95 verpakkings- en verzendkosten).

© Les Editions Albert René 1991 Goscinny/Uderzo

GEBONDEN AVONTUREN

Alle verhalen van de geesteskinderen van Willy Vandersteen kan je nu verzamelen in degelijke banden met goudopdruk. In iedere band maar liefst 4 complete avonturen èn een aflevering van de speciaal voor deze serie samengestelde strip-encyclopedie.

DEEL 1 SLECHTS f 14,95

(+ f 8.95 verpakkings- en verzendkosten).

© by Standaard Uitgeverij N.V. Antwerpen

1.49.1580

LEKTURAMA

door
HANS POLS

Ieder Nederlands huisgezin wordt jaarlijks een aantal malen geconfronteerd met de boeken van uitgeverij Lekturama, wanneer huis aan huis een envelop verspreid wordt. Wie de moeite neemt om deze zogenaamde mailbag te openen, treft een aantal kaartjes aan waarop boeken over uiteenlopende onderwerpen tegen een lage kennismakingsprijs en met de belofte van een cadeautje worden aangeprezen. Onder de aangeboden titels bevinden zich sinds een aantal jaren ook diverse stripuitgaven: de Suske en Wiske Collectie, de Lucky Luke Collectie, de Asterix Collectie, en nu ook de Kuifje Collectie.

Kort na de Tweede Wereldoorlog legde **Bram van Leeuwen** de basis voor zijn miljoenenbedrijf; hij richtte achtereenvolgens *Het Nederlands Talen Instituut*, *Keurkoop* en *Lekturama* op. Wat deze drie bedrijven met elkaar gemeen hebben, is dat hun produkten rechtstreeks – zonder tussenhandel – aan de consument worden aangeboden. De boeken, taalcursussen en andere produkten worden onder de aandacht gebracht door middel van advertenties en huis aan huis verspreide mailbags, enveloppen met een aantal aanbiedingen. Die methode van verkopen is in de loop der jaren onveranderd gebleven en werd regelmatig hevig bekritiseerd door consumentenorganisaties.

'Het grappige is, dat we ontdekt hebben, dat men over het algemeen heel positief denkt over de uitgaven van Lekturama en heel negatief over de manier van aanbieden. Dat heeft te maken met de sweepstake-achtige mailings, de vele cadeautjes... Maar dat is nu eenmaal inherent aan de postorderverkoop, die heeft een andere aanpak, een andere marketing dan verkoop via de winkel. Voor ons en voor de consument heeft deze manier van werken een aantal voordelen. Wanneer mensen op zoek zijn naar boeken over algemene onderwerpen, is ons aanbod veel overzichtelijker dan dat van de boekhandel. Bovendien bereiken we met deze manier van verkopen ook mensen die drempelvrees hebben om een boekwinkel binnen te lopen.'

Aan het woord is **Peter Kouters**, hoofd uitgeverij van Lekturama. Sinds Lekturama van start ging, is er veel binnen het bedrijf veranderd. 'Lekturama heeft een heel aparte bedrijfscultuur. Ooit werd het gestart vanuit de gedachte, dat als potten en pannen per post verkocht konden worden, dat ook moest kunnen met boeken. Er werden in die tijd simpelweg produkties aangekocht in het buitenland, die vertaald werden en op de Nederlandse markt gebracht. Per post.

In de afgelopen acht á tien jaar heeft Lekturama zich ontwikkeld van producent van boeken tot uitgeverij van boeken. Vroeger maakten we voor honderd procent gebruik van vertalingen en op dit moment is zeker veertig procent van wat wij uitgeven een eigen produktie. Dat wil toch wel wat zeggen.

Onze uitgaven blijken inmiddels bovendien ook op aardig wat waardering vanuit de boekenwereld te kunnen rekenen. We werken weliswaar nog altijd met direct mail, maar zijn nu bezig om als een volwaardige uitgeverij boeken te maken en te verkopen.'

Lekturama is anno 1991 onderdeel van het Vendex-concern evenals postorderbedrijf Keurkoop. Beide zijn gevestigd in een fraai pand aan de rand van Breda.

Een stukje organisatie

Hoe komt een uitgave van Lekturama tot stand? Aan het hoofd van het bedrijf staat een algemeen directeur. Zijn management-team bestaat uit vertegenwoordigers van vier afdelingen, welke intensief samenwerken om uiteindelijk te komen tot de ontwikkeling van een boekenserie. Deze afdelingen zijn marketing, reclame, drukkerij en uitgeverij. Peter Kouters staat aan het hoofd van laatstgenoemde afdeling. Als zodanig is hij verantwoordelijk voor het Duitstalige, Franstalige en Nederlandstalige fonds van Lekturama. Regelmatig bezoekt hij beurzen (bijvoorbeeld de Frankfurter Buchmesse) en selecteert uit het totale aanbod een aantal uitgaven, die interessant kunnen zijn voor een zo breed mogelijke doelgroep. De plannen voor nieuw te ontwikkelen series worden besproken in het management-team. Binnen dit team wordt beslist of een uitgave geschikt is om te testen. Als het besluit positief is, wordt voor zo'n serie een advertentie gemaakt, die meegezonden wordt met een mailbag. Op basis van de respons op de betreffende mailing kan beslist worden of een uitgave al dan niet op de markt gebracht wordt.

De *Suske en Wiske*-reeks vormde een uitzondering op de gebruikelijke procedure. 'We waren zo overtuigd van het succes van deze serie, dat we haar zonder de zogenaamde droogtest geïntroduceerd hebben.'

Wanneer een uitgave de testfase doorkomt, kan gestart worden met het maken van de boeken. 'Na nog een aantal vergaderingen van de projectmanagers, waar samen met mij de definitieve vormgeving wordt bepaald, kan daarna de afdeling bureauredactie en produktie aan de slag. Bij de redactie van Lekturama werken vier mensen, die verantwoordelijk zijn voor vormgeving, redactie en produktie. Dit zijn zeer veelzijdige mensen, die taalkundig goed onderlegd zijn, die het één en ander weten over lay-out, zetwerk, belettering, kortom: alles wat te maken heeft met het maken van een boek.'

Voor de stripseries maakt de redactie gebruik van de bestaande films. 'Het enige dat wij toevoegen aan de Suske en Wiske-serie is een tekstgedeelte van minimaal vier pagina's over uiteenlopende onderwerpen, die weer terugkomen in de Suske en Wiske-verhalen. We selecteren hierbij ook illustraties, die in het album terugkomen. Door een eigen vormgeving voor de stripuitgaven te hanteren, komen we met een exclusiviteit en door middel van die additionele pagina's proberen we onze uitgaven nog aantrekkelijker te maken.'

Suske en Wiske: de start

De eerste stripreeks die Lekturama op de markt bracht, was in 1986 de *Suske en Wiske Collectie*, een omvangrijke collec-

tie van meer dan achtendertig delen, waarin telkens vier Suske en Wiske-verhalen zijn terug te vinden. De basis voor deze gebonden hardcover-albums wordt gevormd door het fonds van uitgeverij De Standaard. Naast het Nederlands wordt de Suske en Wiske Collectie ook uitgebracht in het Frans. Behalve door een thematische encyclopedie, die duidelijk gericht is op kinderen, worden de verhalen ook telkens voorafgegaan door een inleidinkje op het materiaal van de hand van **Willy Vandersteen**.

De Lucky Luke Collectie

Aan de tweede stripreeks van Lekturama werden opnieuw tekstpagina's toegevoegd, ditmaal over thema's die met het Wilde Westen te maken hadden. Het zijn aardige inleidingen op de drie gebundelde verhalen. Zij zijn serieuzer dan de teksten van de Suske en Wiske-encyclopedie en vormen echt een aanvulling op de verhalen. Deze *Lucky Luke Collectie* bestaat uit twintig delen, die alle Dupuis-verhalen en het grootste deel van de Dargaud-verhalen bevatten. De boeken in de Lucky Luke Collectie zijn dunner dan die van de Suske en Wiske-reeks. Ze bevatten één verhaal minder per deel en hebben een groter formaat. Verder is er veel overeenkomst in lay-out. Voorafgaand aan de verhalen wordt de oorspronkelijke covertekening afgedrukt. Beide series bevatten drie verhalen per deel, hebben een stevige band, die bedrukt is met een tekening van de hoofdpersoon en die behalve van de titels ook voorzien is van een goudkleurig kader. De pagina's worden bij Lucky Luke wel en bij Suske en Wiske niet doorgenummerd.

Asterix compleet

De meeste uitgaven van Lekturama worden op een soort abonnementsbasis verzonden. Wie na ontvangst van een proefexemplaar uit een serie te kennen geeft geïnteresseerd te zijn in toezending van volgende delen (simpelweg door het boek te houden en niet terug te sturen), ontvangt regelmatig een nieuwe zending boeken (die men ook weer terug kan sturen). Een uitzondering op deze regel is de derde stripreeks, die Lekturama uitbrengt: de *Asterix Collectie*. Deze serie is veel minder omvangrijk dan de andere. Zij bestaat uit vijf dikke boeken, die per boek zes verhalen bevatten. De collectie is alleen te bestellen als complete serie, inclusief opbergcassette. In totaal een verzameld werk van 1440 pagina's.
Lekturama is niet de eerste uitgever die een gebonden versie van Asterix op de markt brengt. In 1971/72 verschenen al twee bundelingen met de eerste acht Asterix-verhalen en Oberon bracht in de periode 1978/79 zes boeken uit met vierentwintig verhalen. Wat de Asterix Collectie van Lekturama vergeleken met de bundelingen van Oberon extra heeft, is een deel met de verhalen die verschenen bij Editions Albert-René, inclusief het tekstboek *Hoe de kleine Obelix in de ketel van de druïde viel*.

Vergeleken met de gewone stripalbums die de basis vormden voor de reeksen van Lekturama zijn de laatstgenoemde duurder. Bovendien zijn de oorspronkelijke uitgaven goed en in ruime mate in de winkel verkrijgbaar. De redactionele extra pagina's zijn leuk meegenomen, maar ik kan me niet voorstellen, dat iemand om deze pagina's de duurdere boeken aan zal schaffen. Waarom wel? Peter Kouters: 'Ik heb de indruk dat mensen die graag stripverhalen lezen, deze ook graag voor het nageslacht willen bewaren. Ik denk, dat voor die mensen een gebonden, stevige uitgave interessant is. Verder kan ik me voorstellen, dat er gezinnen zijn, waar twee exemplaren van bepaalde series in huis zijn: de albums gaan naar de kinderen en de gebonden uitgaven verdwijnen in de boekenkast van de ouders.'

Peter Kouters, met deel van het stripfonds en het d

De Kuifje Collectie

De meest recente stripserie van Lekturama is de *Kuifje Collectie*, die vorig jaar werd gestart. Het is de eerste stripserie van Lekturama die meer biedt dan alleen een stevige bundeling van eerder verschenen albums. 'Kuifje Collectie' is ook geen juiste benaming voor de reeks. De Hergé Collectie was beter geweest, want de achttiendelige serie bevat al **Hergé**'s strips, wat het voor de liefhebber een bijzonder interessante collectie maakt. Benevens alle Kuifje-verhalen in de gangbare kleurenversie bevat de Kuifje Collectie ook *Quick en Flupke*, *Leo en Lea bij de Lapino's*, de verhalen van *Jo, Suus en Jokko*, *Mr. Mops*, *Totor*, een herdruk van *Kuifje en de Alfakunst*, *De pillen* en *De Thermozero* en een deel met de films van Kuifje, Zien en Weten, Wenskaarten, kortom: een serie met veel extra's alhoewel de intekenaars die hier het meest naar uitzien wel geduld moeten hebben. De serie is zo opgezet, dat eerst na publikatie van alle Kuifje-albums het minder gangbare materiaal aan bod komt.
De Kuifje Collectie is in zijn opzet en vormgeving een serie geworden die zowel voor de echte liefhebber als voor degene die de albums in een mooie uitvoering wil hebben (en die na twaalf delen af kan haken) interessant is.
De collectie is mooi vormgegeven. Net als bij die van Asterix is de tekening van de titelheld niet in de band gedrukt, maar erop gestempeld en met gouden letters en

Voor de *Kuifje* minialbums werd een speciale cassette gemaakt.

r de Fondation Hergé geschonken houten beeld

kaders is bij Kuifje ook veel soberder omgegaan dan bij Lucky Luke en Suske en Wiske.
De tot nu toe verschenen delen in de Kuifje Collectie bevatten twee Kuifje-verhalen plus extra pagina's. Die worden gevuld met weinig geziene oude strips zoals *Meneer Bellum* en *Meneer Mops*, afleveringen van Quick en Flupke en goed geïllustreerde inleidingen op de afzonderlijke verhalen.

Mini-albums

Als extra bij de Kuifje Collectie krijgt de abonnee een serie van acht mini-albums meegezonden met daarin de oorspronkelijke versies van de Kuifje-verhalen in zwart/wit. Voor deze mini-boekjes is een cassette gemaakt, die dezelfde vormgeving heeft als de albums en waarin alle acht de boekjes kunnen worden opgeborgen. Peter Kouters: 'Voor deze mini-albums hebben wij de Nederlandstalige rechten verworven en niet alleen om ze per post te verspreiden, want te zijner tijd komen ze ook in de boekhandel te liggen.' Deze mini-boekjes worden dan de eerste uitgaven van Lekturama die in de winkel verkrijgbaar zijn.
De Kuifje Collectie kwam tot stand in samenwerking met uitgeverij Casterman en de Fondation Hergé. Vanuit deze stichting is **Benoît Peeters** aangewezen om de uitgave van de collectie redactioneel te begeleiden. 'Peeters levert de nog niet bestaande teksten aan, corrigeert zo nodig het bestaande materiaal; hij doet kortom de hele redactionele begeleiding. De samenstelling van de collectie kwam tot stand in samenwerking met Casterman en de Hergé-stichting. Ons eerste voorstel voor de samenstelling van de collectie is nog een aantal malen veranderd, voordat er een vorm was gevonden die alle partijen beviel.'
Uit de samenwerking voor deze serie is een goede relatie ontstaan met de Fondation Hergé, vertelt Peter Kouters. Hij wijst trots op het fraaie, houten beeld dat hij met de jaarwisseling toegestuurd kreeg. 'Voor hen was het toch iets heel nieuws om aan een uitgave te werken voor een groot publiek, waar Lekturama zich speciaal op richt.'
De stripuitgaven van Lekturama zijn succesvol, een succes dat valt te verklaren door de bekendheid van de gekozen stripfiguren en de goede verzorging van de uitgaven. Inmiddels kan men al een aardig stuk boekenplank vullen met de complete *Asterix*-, *Lucky Luke*-, *Suske en Wiske*- en *Kuifje*-banden van Lekturama. Wie volgt? Peter Kouters: 'Daar kan ik nog niets over zeggen. Ik speel met de gedachte om nog meer van dergelijke collecties uit te brengen, maar het is rechtentechnisch vrij moeilijk. Toch is het ons gelukt met Suske en Wiske, Asterix, Lucky Luke en Kuifje, dus ik heb er alle vertrouwen in, dat we met onze resultaten tot nu toe, want dat is toch ook waar een licentiehouder naar kijkt, verder kunnen gaan met stripfiguren. Ik denk dan niet alleen aan strips voor het grote publiek, daar zijn we een beetje vanaf gestapt. We zullen uiteraard de grote groep, die houdt van het soort thema's waarover wij boeken uitgeven, blijven benaderen, maar daarnaast zullen we ook gaan zoeken naar mogelijkheden om specifieke groepen te voorzien van boeken die hun interesse hebben, zodat we een bredere basis krijgen voor onze uitgaven dan tot nog toe. We kijken nu ook naar thema's die we gesegmenteerd aan een kleinere doelgroep aan kunnen bieden voor een acceptabele prijs. Daar zullen ook stripuitgaven bij zijn, maar we zijn natuurlijk niet van plan om stripuitgever te worden. Naast een stripfonds hebben we ook een belangrijk educatief fonds met bijvoorbeeld atlassen en een fonds voor kinderen. Ook daarin willen we uit gaan breiden.'

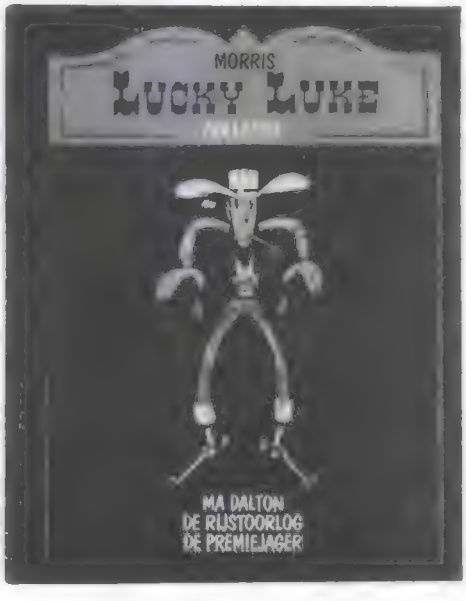

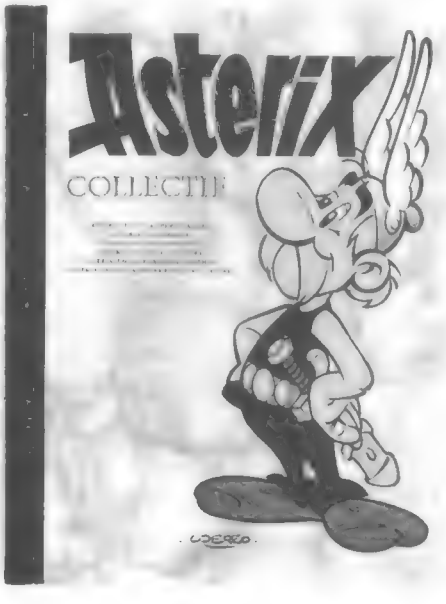

De terugkeer van ASSEPOESTER

door

REIN VAN WILLIGEN

In Amerika werd op 4 maart 1950 de film *Cinderella* **— zeg maar Assepoester — naar het bekend sprookje van** Perrault, **uitgebracht. Het was Disney's eerste getekende sprookjesfilm van na de oorlog. De omstandigheden dwongen hem daartoe.**

MCMXLIX Walt Disney Company

Na het grootse succes van *Snow White and the Seven Dwarfs* (1937) en *Pinocchio* (1940) had het er alle schijn van, dat iedere Disney-tekenfilm een succes zou worden. Helaas was dat niet zo. Bij de uitbreng van het ambitieuze *Fantasia* (1940) bleef het publiek massaal weg. Waren de Tweede Wereldoorlog en de stakingen bij Disney daarvan de oorzaak? Voor Disney was het in ieder geval een grote stap terug naar 'af'. Al te grote experimenten à la Fantasia moesten maar even vergeten worden. *Dumbo* (1941), de korte maar sterke tekenfilm met in de hoofdrol het olifantje dat kon vliegen, was het gevolg. Technisch werden er niet te veel hoogstandjes in gepropt. (Merkwaardig genoeg blijft het één van de meest geslaagde Disney-films. Zeker qua verhaal.) Eén jaar later kon men zich met *Bambi* weer wat meer veroorloven.

Oorlog

Zoals gezegd, de oorlog en daardoor het wegvallen van onder andere Europa als bron van inkomsten, noopten Disney andere en goedkopere wegen te bewandelen. Zo had Disney in het midden van de jaren '20 filmpjes gemaakt waarin een 'echt' meisje de hoofdrol speelt met getekende cartoonfiguurtjes. Het was een niet al te dure produktiemethode. Vandaar dat dit procédé de beginjaren '40 weer van stal werd gehaald. Uiteraard was de werkwijze inmiddels wel wat geperfectioneerd. *The Reluctant Dragon* (1941) was de eerste. Hierin wordt een rondleiding gemaakt door de Disney-studio's. Speel- en tekenfilm wisselen elkaar voortdurend af. *Saludos Amigos* (1943) was één van de mogelijkheden. Gewapend met 16mm-filmcamera's en een handjevol tekenaars werd Disney naar het zuiden gestuurd. Inderdaad, gestuurd. De staking in de studio had ook voor de nodige sores gezorgd; het was dus beter als het hoofd van de baas even uit beeld was.

Ondertussen had ook de Amerikaanse overheid Disney in zijn macht gekregen. Propagandafilms waren het logische resultaat. *Victory through Airpower* (1943) en *Der Führer's Face* (1943) zijn enkele titels. Vooral de laatste was waanzinnig populair. Mede dankzij de cover-versie van **Spike Jones**, die hij maakte op de titelsong. Films, die overigens niet meer te zien zijn. Ze schijnen aan het oog onttrokken te zijn door ze keurig in kluizen op te bergen. Die periode is voorbij... Na de oorlog verschijnen er nog enkele van dergelijke zogenaamde live-action-films (tekenfilm gecombineerd met speelfilm). *Song of the South* (1946) is één van de mooiste voorbeelden. Het leven van de negers en de blanken op de katoenplantages in het zuiden van de States. Uncle Remus, de neger, is iemand die kinderen graag verhaaltjes vertelt. Verhaaltjes over Broer Konijn, Broer Vos en Broer Beer.

MCMXLIX Walt Disney Company

Dat zijn de tekenfilmgedeeltes in het geheel.

Assepoessie

Net als Uncle Remus was ook Disney iemand die graag verhaaltjes vertelde. Sprookjes hadden zijn grote belangstelling. Maar zijn kracht zat erin, dat hij ze op zijn manier navertelde. Hij liet wat weg – of was het simpelweg vergeten? – bouwde er wat bij en omheen, et voila: de Disney-touch was er aan toegevoegd. Zo komen er in de 'gewone' versie van Assepoester geen hoofdrolspelende dierenfiguren voor, de tekenfilm is er rijkelijk mee overgoten. De hoofdfiguur wordt – bijna traditiegetrouw – bijgestaan door een kudde van 'te allen tijde' beschikbare dieren en diertjes, met een hoge aaibaarheidsfactor. Denk maar aan voorgaande produkties: Pinocchio heeft zijn *Jiminy Cricket*, Dumbo zijn *Timothy Mouse* en Bambi zijn *Thumper*. En Snow White heeft zelfs het halve bos op haar hielen zitten. Assepoester krijgt de assistentie van twee muizen, die luisteren naar de namen *Tom* en *Pieter*. Tom heeft de hersens, terwijl Pieter er meer voor de show bij loopt. Of liever gezegd: om de show te stelen. Hij doet alles compleet verkeerd.
Echt makkelijk hebben ze het niet. Ze worden constant in hun bestaan bedreigd door de spraakmakende, maar zwijgzame kater Lucifer. Het dier zijn naam klinkt als brandhout, maar zo gedraagt hij zich ook.
Toch kan het monster het muizenduo niet echt afschrikken. Als het de avond van het bal is, en Assepoester letterlijk en figuurlijk in zak en as zit, worden haar trouwe muizenvriendjes door de Petemoei omgetoverd tot echte lakeien, die de ranke koets besturen, zodat Assepoessie alsnog naar het bal kan rijden. Uiteraard krijgt de in lompen gehulde sloof ook de benodigde kledij. Deze betovering is een hoogtepunt in de film. Eén van de vele.

Terugkeer

Met Assepoester keerde Disney grotendeels terug naar de traditie van *Snow White and the Seven Dwarfs*. Niet alleen door zekerheidshalve terug te grijpen naar een klassiek sprookje, maar ook door de film te laten beginnen – en eindigen – met het sprookjesboek, waaruit het verhaal tot leven komt. Muziek speelt ook hier een grote rol. Bij alles past een liedje. Of het nu het vervaardigen van Assepoesters baljurk betreft (The Worksong) of de betovering van de Petemoei (Bibbidi Bobbidi Boo) het zijn alle prettig in het gehoor liggende liedjes, voor zover ze nog niet meegezongen kunnen worden. Disney wordt vaak verweten, dat het te zoet is. Het tegendeel is waar. De stiefzusters en de daarbij behorende stiefmoeder kwellen Assepoester in alles. Met het verschil, dat aan het eind van deze Disneyfilm alles weer voor elkaar komt, dit in tegenstelling tot de versie van **Perrault**. Daarin worden de 'stiefjes', als ik het me goed herinner, het bos ingestuurd...

Succes

Disney's gelijk werd bewezen met de fenomenale opbrengst van de film bij zijn eerste uitbreng in de Verenigde Staten. Deze bedroeg een slordige vier miljoen dollar. Niet veel voor begrippen in onze tijd, maar wel voor díe periode. Voor Disney alle reden terug te blijven grijpen op bekende sprookjes van weleer. *Alice in Wonderland* een jaar later, rap gevolgd door een andere Engelse held, *Peter Pan*. Nu nog zijn deze getekende sprookjesfilms de basis voor de Disney-industrie. Gemiddeld één keer in de zeven jaar komen deze 'classics' terug in de bioscoop, of worden ze op televisie vertoond. De video's waarop deze meesterwerkjes verkrijgbaar zijn, blijken toptitels te zijn.
Assepoester is voorlopig alleen in de bioscoop te zien. En eerlijk gezegd hoort ze daar ook. Opvallend is, dat de film absoluut niets aan kracht heeft ingeboet. We zijn nogal wat gewend de laatste jaren. De kijker vindt het al snel langzaam en saai. Assepoester is zo knap geanimeerd en gemonteerd, dat het lijkt alsof hij gisteren gemaakt is.

Nederlandse versie

In Nederland werd aan het begin van de jaren '50 de Amerikaanse geluidsband direct vervangen door één die Nederlands was ingesproken. Uiteraard gebeurde dit in nauw overleg met de Amerikaanse Disney-studio's. Het Nederlandse geluid werd verzorgd door de 'Haagsche' *Profilti Studio*. Nu, 40 jaar later, vond men toch, dat deze versie te gedateerd was. Vandaar dat men Nederlands 'geluidschirurg nummer één', **Arnold Gelderman**, heeft benaderd voor een complete nieuwe geluidsband. Terecht. Wel is het jammer,

dat men niet meteen van de gelegenheid gebruik heeft gemaakt om Assepoester weer *Cinderella* te noemen en de muizen Tom en Pieter gewoon weer *Jacq* en *Gus*. Dat bekt niet alleen beter voor de nasynchronisatie, maar het ligt qua naam toch dichter bij het origineel. De nasynchronisatie, die vanwege de hoge muizenstemmetjes tot de allermoeilijkste behoort, belooft weer veel goeds. Zoveel goeds, dat de film qua synchroniteit zelfs beter bekt dan de Amerikaanse versie.
Een voordeel is bovendien, dat men niet de vaste 'kern' van acteurs en actrices heeft genomen. Gelderman heeft zich terecht laten inspireren door de Amerikaanse versie en kwam mede daardoor op keuzes als **Carry Tefsen** voor één van de stiefzusters, **Henny Orri** als Petemoei en **Frits Lambrechts** als muis Pieter. De andere muis doet Gelderman er zelf ook nog even bij.
Al met al kan deze zomer op het gebied van de tekenfilm niet meer stuk. Als de zon veel schijnt kan de koelte van het filmpaleis een verademing zijn; is het aanhoudend slecht, dan wil je er uit en dan is die zelfde tempel wederom welkom.
We spreken af, dat we elkaar bij Assepoester zien.

EEN ONHOUDBARE TOESTAND

'Ook de reddingssloep die Peter de Raaf **en** Pieter van Oudheusden **uitzetten na de ondergang van** *Titanic*, **is op de klippen gelopen. De met veel sympathie en bijval verwende, maar met lezers hevig onderbedeelde** *Toestand* **is niet meer. Daarmee worden de vooruitzichten voor jeugdige stripmakers in Nederland nog minder rooskleurig dan zij al waren.**

Terwijl directeur **Eddy Ryssack** in het orgaan van het Belgisch Centrum voor het Beeldverhaal *Imago* nog de loftrompet stak over de Nederlandse jonge honden en hun een gouden toekomst voorspelde, is het met de podia voor stripmakers in ditzelfde land, maar ook voor de Nederlandstalige stripmakers in België, alsmaar slechter gesteld. *Wordt Vervolgd* kreeg geen vervolg meer, *Titanic* leed schipbreuk, *Sjors en Sjimmie Stripblad* wordt met de dag buitenlandser en jubelt ook al niet over zijn verkoopresultaten en nu verdwijnt *De Toestand* op de koop toe. Waar vinden al die beloftevolle talenten straks nog emplooi? Want stripuitgevers staan nu niet bepaald bekend als de vrije jongens, die naar hartelust investeren. Het is veel makkelijker op safe te spelen met klinkende namen en de jonkies wat jaartjes uit te testen in een blad. Maar daarvan bestaan in Nederland dus nog maar een kwakkelende Sjors en Sjimmie en het al jaren kerngezonde *Donald Duck*, dat echter mondjesmaat gelegenheid biedt om geheel eigen werk te publiceren. Gelukkig heeft Kuifje zijn deuren wijd open gezet voor de Nederlandse strip, maar verder vindt men het in België over het algemeen veel prettiger om met Franstalige stripmakers in zee te gaan, want hun werk wordt tenminste door iedereen binnen het bedrijf zonder die poespas van vertalingen begrepen. Verder is het elfde nummer van *Jet* het laatste en dat blad wilde ook nog wel eens wat betekenen voor beginnende, Nederlandstalige striptekenaars. Ook het stripblad *Dommel* stierf een snelle dood, maar daar hebben makers noch lezers veel onder te lijden.
Intussen laat het WVC kennelijk Siberisch, dat het kleine brokje stripcultuur in Nederland in de kiem gesmoord dreigt te worden. Of zijn wij in de stripwereld weer allemaal zó amateuristisch – het zou niet de eerste keer zijn – om níet bij minister **d'Ancona** aan de bel te trekken? Het verdwijnen van De Toestand doet andermaal vrezen, dat de neergaande spiraal op de stripbladenmarkt onomkeerbaar is. Als jonge hond mag je onderhand dan nog zo goed zijn, bekendheid geniet je niet en zal je derhalve ook nooit krijgen.

door
NOËL UMMELS

Maar eens zijn de oudjes er niet meer en ik kan me niet voorstellen, dat het de bedoeling is, dat het dan ook maar helemaal met de strip moet zijn afgelopen.
Niet dat dat blad nu zoveel ruimte reserveerde voor de Nederlanders, maar het is een curieuze samenloop van omstandigheden, dat bij de begrafenis van *De Toestand* het credo 'de toestand is onhoudbaar' schrikbarend actueel is geworden. **Peter de Raaf** vertelt met pijn in het hart over het verscheiden van zijn troetelkind. Wat het bovenstaande betreft, kan hem niets verweten worden, want hij had er een hoop geld voor over om zijn blad in leven te houden.

'We zijn er voor vijftig á zestigduizend gulden bij ingeschoten. Als we door zouden zijn gegaan met De Toestand, hadden wij aan het eind van het jaar een ton

verloren. Het is nooit de bedoeling geweest om met het blad veel geld te verdienen, een klein verlies was zelfs ingecalculeerd, maar de omvang van de verliezen nam zulke vormen aan, dat ze niet te verantwoorden waren naar het personeel en de accountant moord en brand begon te schreeuwen. Het laatste nummer alleen al heeft ons een verlies van zesduizend gulden opgeleverd.
De laatste tijd ging de losse verkoop met sprongen achteruit. Aan het eind bedroeg hij vijfhonderd exemplaren. Ook de aanwas van abonnees hield niet over. In totaal verstuurden we zo'n vier tot vijfhonderd bladen, maar voor een deel was dat aan gratis abonnees: tekenaars, uitgevers en andere relaties in de stripwereld. Het aantal betalende abonnees is nooit boven de tweehonderd uitgekomen. Je kunt je voorstellen, dat ik altijd jaloers ben geweest op het abonneebestand van *Stripschrift*. Maar dat heeft ook zo'n ongelooflijke naambekendheid. Ik wil niks afdoen aan de inhoud van dat blad, maar dat is voor een belangrijk deel toch jullie kracht. De aanschaf van Stripschrift is voor velen zowat een automatisme geworden.
Met het werven van advertenties ging het redelijk, maar ik ben zeer teleurgesteld in bepaalde uitgevers, die een heel grote mond hadden toen wij startten. Ze zouden ons wel even sponsoren; ik weet niet hoeveel pagina's per jaar deze bluffers zeiden te gaan kopen voor hun advertenties. Zij die ons wel gesteund hebben, ben ik dankbaar, maar sommigen hebben ons echt laten zitten.
Doordat je het zo leuk vindt om het blad te maken, reken je jezelf rijker dan je bent. In de losse verkoop zat aanvankelijk een stijgende lijn en als het dan bergafwaarts gaat, denk je dat het wel weer aantrekt. We gingen door tot we ons kapotschrokken van de berekening van het verlies. Toen waren reeds van twee verhalen de rechten voor tijdschriftpublikatie aangekocht, waaronder één van **Dick Matena**. Zo'n verhaal moet je verspreiden over vier nummers, maar zelfs dat was niet meer haalbaar, we moesten er onmiddellijk een punt achter zetten.
De eerlijkheid gebiedt te zeggen, dat de produktie van het blad ook qua tijd steeds problematischer werd. Je hebt gezien, dat we flink achterop raakten met onze verschijningsdata. Dat lag niet aan de kopijaanlevering of aan een gebrek aan strips, maar ik slaagde er gewoon niet in het blad te maken. Ik werkte meer dan honderd uur per week en moest dan nog zien toe te komen aan De Toestand. Toch is dat zeker niet de reden geweest waarom we ermee zijn gestopt. Financieel liep het gewoon spaak.

HI, HI, HI... KOM MEE, BESTE FRANZ, DE TEERLING IS GEWORPEN, WE HEBBEN HIER NIETS MEER TE ZOEKEN! TROUWENS, ONZE JONGE VRIEND HEEFT VOOR VANDAAG GENOEG EMOTIES TE VERWERKEN GEHAD!
HI, HI, HI!

Nu lopen we hier op het bedrijf allemaal met een kater rond, we vinden het verschrikkelijk jammer dat het is misgelopen. We maken boeken en tijdschriften voor anderen, maar met De Toestand hoopten we iets op te zetten, waarin we ons eigen ei kwijt konden. Na het verdwijnen van *Titanic* wilden **Pieter van Oudheusden** en ik onze rubriek uit dat blad voortzetten voor vrienden en kennissen. Het plan was om een blaadje te stencilen. Dat werd echter al gauw drukken. En het aantal bladzijden, dat het moest tellen, ging omhoog van vierentwintig naar vierendertig, tot er opeens een tijdschrift was van vierenzestig pagina's. Het werd een uit de hand gelopen hobby, waaraan we elf nummers lang met veel plezier gewerkt hebben.
Iedereen in de stripwereld was vol lof over De Toestand, de prijs van *f* 7,95 / Bfr.150 voor een blad van vierenzestig bladzijden kon geen obstakel zijn, het blad zag er redelijk uit en de artikelen en interviews waren in onze ogen prima. Niettemin zegt de praktijk het tegenovergestelde. De Toestand was kennelijk het soort blad voor een te klein publiek. Bovendien schortte het bij de lezers aan vertrouwen in de stripbladen in het algemeen, doordat *Titanic* en *Wordt Vervolgd* zo snel achter elkaar verdwenen en wij op een gegeven moment niet meer regelmatig uitkwamen. Toch denk ik, dat men een belangrijk stuk informatie gaat missen nu De Toestand is opgeheven. Wij boden een gevarieerd blad met een eigen mening en niet alleen over strips. Daarmee onderscheidden we ons van een blad als *Stripschrift*, dat ik overigens nooit als de concurrent heb gezien. Hetzelfde geldt voor *Zozolala*, temeer daar dat gratis verspreid wordt.
Onze uitgeverij gaat in het najaar enkele albums uitgeven: twee boeken van **Jan Vervoort** met oud werk van zijn hand, dat in de jeugdbladen van Malmberg verscheen, er zijn plannen om wat Amerikaanse dingen op de markt te brengen, maar daarover kan ik nog niks concreets zeggen en wij gaan de albumuitgave van *Torpedo* hervatten nu Arboris daarmee is opgehouden. En jawel, we beraden ons op het uitgeven van een nieuw blad. In het najaar kan men hierover meer nieuws verwachten. In elk geval krijgt het een andere vorm dan De Toestand.
Nog één belangrijk ding over De Toestand: het zal nog een heel gereken worden, maar iedere abonnee krijgt het geld terug, dat hij al betaald heeft voor de nummers die niet meer zullen verschijnen. Dat lijkt mij niet meer dan normaal.'

Als we nu eens en masse de laatste editie van *De Toestand* kochten, met als vanouds uitstekende interviews met **Jean van Hamme** en **Marc Sleen**, zou men zich dan bij uitgeverij Dynamo bedenken en de Nederlandstalige strip de zoveelste aderlating besparen? We mogen in ieder geval hopen, dat een klein verkoopsuccesje op de valreep het nieuwe blad een stuk dichterbij zal brengen.

Hij mag zich de tekenaar noemen met de meeste reeksen in de Benelux, die hij zèlf tekent, inkt, lettert en kleurt. Ondanks dat vindt de kennismaking met Wouter Peeters **plaats in de kennel van de Jonge Honden, want hoewel de geboren en getogen Antwerpenaar in België al zeven jaar succesvol aan de weg timmert, is Nederland voor hem nog onontgonnen terrein en is zijn naam bij slechts weinigen bekend. Toch zullen zijn strips – als we hem mogen geloven – binnen afzienbare tijd in Nederland doorbreken.**

door

STEFAN NIEUWENHUIS

Foto Leo van De Velde

'Het cliché-beeld van het penvaardige jongetje, dat op jeugdige leeftijd besluit striptekenaar te worden, gaat in zekere zin ook voor mij op, want ik zal dertien geweest zijn, toen ik maar drie dingen voor ogen had die ik mijn verdere leven wilde doen: acteren in een Britse comedy, meespelen bij *The Rolling Stones* of mijn brood verdienen als striptekenaar. Omdat ik helaas al snel doorkreeg dat ik geen aanleg had voor de eerste twee zaken, heb ik me er uiteindelijk maar bij neergelegd en ben ik gaan striptekenen. Dat beperkte zich natuurlijk voornamelijk tot de schoolbladen, maar toen ik zeventien jaar was, oogstte mijn inzending voor de toenmalige rubriek *Plant 'n Knol* in Robbedoes veel lof, en werden mijn strips drie weken achtereen gepubliceerd. Dat was mijn eerste kennismaking met een uitgever en een tijdschrift.

Gesteund door die positieve reacties op mijn strips, ben ik toen eens bij het tijdschrift *Top* langsgegaan met wat afleveringen van *Stekelige Avonturen* over – hoe kan het anders – egeltjes. Die werden goed genoeg bevonden voor publikatie, zodat ik in september 1984 mijn eerste betaalde stripserie had lopen. Bijna tegelijkertijd startte ik met afleveringen van *De Ballonvaarder* in de *Stipkrant*, een wekelijkse stripbijlage van *De Standaard* en *Het Nieuwsblad*.

Samen met **Jan De Ruysser** – schoolvriend en vaste scenarist, met wie ik al jaren samenwerk – ben ik toen begonnen aan mijn eerste lange verhaal van 44 pagina's, dat we *Schpledder* noemden en aan wilden bieden aan een krant of tijdschrift. Ik heb toen, met mijn vaste werk erbij, anderhalf jaar gewerkt aan Schpledder, om hem eind '85 aan te bieden aan *De Gazet van Antwerpen*, en gelukkig voor ons werd deze strip aangenomen.

Ondertussen hadden de *Stekelige Avonturen* veel succes in Top en kwamen er meer verzoekjes binnen voor strips van ons. Zo ontstond *De Onderkruipers*, ook een gagstrip, maar dan over mollen. In die tijd liep het eerste verhaal van *Schpledder* ten einde en ik wilde graag opnieuw een lang verhaal rond Schpledder en Tsjorp maken. Ik ben mij serieus gaan documenteren, onder meer in Bretagne waar het verhaal zich af zou moeten spelen. Jan heeft veel foto's en schetsen gemaakt van de omgeving en ik ben begonnen aan het tweede deel. Toen ik zestien pagina's had afgerond, werd deze strip helaas afgekeurd, omdat zij reeds *De Onderkruipers* publiceerden. Tot de dag van vandaag ligt deze strip, onafgerond, ergens in een stoffige lade.

Het wordt eentonig, maar De Onderkruipers werd zeer goed ontvangen en is tot op heden mijn meest succesvolle creatie. De verantwoordelijke mensen van de Stipkrant, waarin *De Ballonvaarder* verschijnt, vroegen Jan en mij of we misschien nog een strip over een diertje wilden maken. We hebben toen ingestemd met hun voorstel en hebben *Chip de pinguïn* gecreëerd. Vorig jaar zijn er nog drie series bijgekomen, die het geheel op zeven

WOUTER 91

JONGE

HONDEN

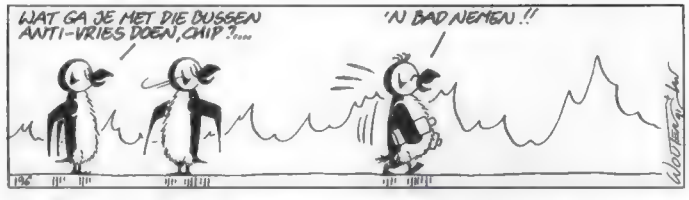

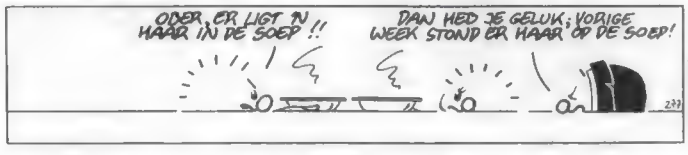

Boven: *Chip, Stekelige Avonturen, Onderkruipers*

Links, *De Ballonvaarder*

brengen. In het Belgische tijdschrift *Kits* verschijnt maandelijks een aflevering van *Odil de rijmende krokodil*, waarvan de scenario's worden geschreven door de hoofdredacteur van Kits, **Geert de Kockere**. In *Het Volk* staat een dagelijkse stopstrip over een pelikaan en een ei, die we *Pel 'n Ei* hebben genoemd. Daarnaast verschijnt er nog wekelijks een strip van ons in Top over het mega-sterren-dom: *George Mike L. Jackson*.'

'Door mijn hoge produktiviteit is het van belang dat er veel scenario's voorhanden zijn, om de continuïteit van alle strips – vooral dagbladstrips – te waarborgen. Naast **Jan De Ruysser**, heb ik de beschikking over een tiental scenaristen, die mij vooral per post van scenario's voorzien, zoals **Leo van De Velde**, **Ivan Quinten**, **Frank Rock** en **Miel Goyvaerts**.

Het voordeel van zo'n grote groep scenaristen is, dat je je uitsluitend bezig kan houden met het tekenen. Het zou onwerkbaar zijn voor mij om eerst de grappen te gaan bedenken, alvorens over te gaan tot het tekenen. Ik houd me dus verder niet bezig met die scenario's. Natuurlijk ben ik wel de 'eindredacteur' van het geheel en beslis ik wat wel en niet kan. Ook komt het voor dat ik de grap wat herzie. Die vrijheid wil ik mezelf niet afhandig laten maken.

De basis bedenk ik samen met Jan, we zetten als het ware een geraamte van de strip neer waarbinnen de scenarist kan opereren. Die ideeën komen spontaan. Toen we bijvoorbeeld voor *Het Volk* een stopstrip mochten maken, zijn we eens een nachtje in een cafeetje gaan zitten om te brainstormen. Ik had toen een ideetje over een strip met een luie pelikaan en Jan wilde een strip over een ei. Uiteindelijk is het dus *Pel 'n Ei* geworden. Pas dan gaan we nadenken over de vulling van de strip: hoe moeten de figuurtjes zijn om het tot een humoristisch geheel te maken? Hierin wijken we af van het gangbare patroon, omdat wij juist die dingen zoeken, die niet zo voor de hand liggen. Een luie pelikaan zal wel niet zoveel doen, een ei evenmin. Maar juist uit zo'n ogenschijnlijk saai onderwerp kun je enorm veel leuke grappen putten en daarbij komt nog, dat niemand zit te wachten op weer een reporter of een detective als hoofdfiguur. Maar natuurlijk hebben we het ei wel levend gemaakt – het kan praten en bewegen – en dat vormt nou net het contrast met de pelikaan, die gewoon niks wil en daarom ook niks doet. Je zou ze kunnen vergelijken met Blutch en Chester-

Odil, de rijmende krokodil

field uit de strip *De Blauwbloezen*, die ook door hun tegenstellingen humoristisch zijn.

De Onderkruipers kan je ook als voorbeeld nemen; eindeloos veel grappen bedenken over mollen lijkt ook bijna een onmogelijke opgave. Maar het is juist gemakkelijk, als je de mollen allemaal eigen karakters geeft en ze laat acteren in een soort 'mensenwereldje' onder de grond, want dat is eigenlijk het wezenlijke verschil met een 'gewone' strip. Bij *De Onderkruipers* draagt de dokter ook een witte stofjas en zit hij achter een bureautje. Een slimme mol draagt een brilletje, een hemd en een net kostuum. Het zijn dus als het ware gewoon mensen in het vel van een mol; ook hun gedragingen zijn menselijk. Het heeft iets weg van een fabel, waarin de auteur menselijke fouten en gedachten indirect weergeeft door in de huid van een dier te kruipen. Je zou het voor een heel klein beetje maatschappij-kritisch kunnen noemen. Niet dat dat er meteen bovenop moet liggen, want allereerst wil ik gewoon mensen laten lachen, zonder ze elke keer weer te confronteren met het gat in de Ozon-laag en het broeikas-effect. Ik laat wel een beetje mijn betrokkenheid zien, door die problemen aan te kaarten.

Onze betrokkenheid is ook terug te vinden in de afleveringen van *George Mike L. Jackson*, waarin ik het zogenaamde popsterrendom aan de tand voel. Ik zie die popsterren niet als goden, maar gewoon als mensen, die zijn zoals wij. Ik probeer de popster van zijn troon te gooien. Het is niet zo, dat ik wat heb tegen de persoon zelf, maar tegen dat hele sfeertje eromheen. Ik probeer dat dan te ontkrachten door de gang van zaken heel absurd voor te stellen, iets wat als een rode draad door deze strip – maar eigenlijk ook door de andere strips – heenloopt. Hier komt mijn voorliefde voor de Engelse humor à la *Monty Python* duidelijk naar voren. Absurditeit speelt een belangrijke rol in mijn strips, maar het moet niet te ver gaan, omdat het anders voor een te kleine groep mensen bestemd is en het grote publiek het niet meer leuk vindt. Bij *De Onderkruipers* en mijn andere gagstrips zit het absurde vaak in het visuele aspect, door dat sterk te overdrijven of te benadrukken. Het gevoel voor het absurde kan ook van pas komen bij het bepalen van karakters, omdat een afwijkend karakter al bij voorbaat stof tot gags geeft. *De Ballonvaarder* is bijvoorbeeld een chagrijnige knorpot, die bovendien mensenschuw is. Dat op zich is al een gegeven. Maar hij spant zich enorm in voor het behoud van de natuur – toch een vorm van persoonlijke betrokkenheid – en is tegen vervuiling, ontbossing en lozingen. Hij zou daarnaast nooit wat doen, dat ik zelf niet zou doen of waar ik tegen ben. En dat is typerend voor de karakters in mijn strips, want naarmate het verhaal groeit, gaat de figuur meer en meer op zijn bedenkers lijken. Met een beetje mensenkennis kan een lezer zich wel een goed beeld vormen van hoe ik ben. Mijn voorliefde voor de natuur lijkt me het meest voor de hand liggend, ik mag graag eens per jaar een paar weken naar Frankrijk trekken, waar ik ga zitten pastelleren, gewoon om alles eens even te vergeten. Tussen alle opdrachten en gagstrips door breng ik ook menig weekend door in Wenduine aan de Belgische kust, om daar tot mezelf te komen, maar eigenlijk ook om mezelf weer op te laden voor de volgende serie strips, die weer moet verschijnen.'

'Helaas moet ik stellen dat mijn succes zich vooralsnog alleen tot Vlaanderen beperkt, maar zoals de zaken er nu voorstaan gaat daar snel verandering in komen. Het buitenland toont interesse, en men is nu bezig met het vertalen van enkele van mijn series, waaronder *De Onderkruipers*. Door het feitelijke tekort aan Europese stopstrips heeft de redactie van De Gazet van Antwerpen contacten gelegd met enkele buitenlandse kranten en tijdschriften, om daar de strips te kunnen plaatsen. Er zijn goede kansen dat er binnenkort wat in het Spaans gaat verschijnen, ik ben nu al bezig met enkele van mijn strips te vertalen en te herletteren in het Spaans. Ook zijn er plannen om *De Onderkruipers* voor merchandise-doeleinden te gaan gebruiken: er zijn reeds pluche-Onderkruipers te koop, en er zijn plannen voor een tekenfilmreeks rond hen. Ja, ik wil met mijn molletjes de wereld gaan veroveren, behalve Ierland, want daar zijn geen mollen!'

De enige die Wouter Peeters van het begin af aan heeft meegemaakt, is zijn vaste scenarist ***Jan De Ruysser****. De bewondering voor zijn vriend begon al op jeugdige leeftijd, toen duidelijk werd dat Wouter slechts één doel voor ogen had:*

'Al vanaf het prille begin gaf Wouter altijd één en hetzelfde antwoord op de vraag wat er later van hem zou worden: striptekenaar en striptekenen. Dat is altijd zo gebleven. En dat terwijl ik, net als zovelen, vroeger nog wel piloot had willen worden. Maar hij sleurde me mee in zijn gedrevenheid en liet me elke dag tientallen schetsen, krabbels, ideetjes en kwakkels zien. Het duurde niet lang voordat we samen ons eerste verhaal bedachten, aanpasten, veranderden en uitwerkten: het eigenlijke begin van mijn loopbaan als scenarist. Sindsdien hebben we driehonderd afleveringen van De Ballonvaarder, *enkele verhalen en een hele dierentuin stopstrips – bij elkaar toch zo'n 2500 afleveringen – op ons actief.*

Ik zou niet weten waar we de ideeën vandaan hebben gehaald, en waar we ze nog vandaan zullen halen en een vorm van panische angst overvalt me als ik denk aan de hoeveelheid inspiratie, die we nu nodig hebben. Maar door het niet als werk te beschouwen valt er een grote druk van me af en gaat het een stuk makkelijker, temeer omdat we toch altijd nog met z'n tweeën zijn.'

Steven Dupré *is, net als Wouter, reeds lange tijd een gevestigde naam in het Belgische stripcircuit, maar helaas nog onbekend bij de Nederlandse lezer. Veel verwantschap dus op dat gebied, maar er zijn toch ook grote verschillen. Enkele woordjes over Wouter Peeters: 'Vermits Wouter en ik in dezelfde krant publiceren – hij daarenboven in nog vijf of zes andere kranten en tijdschriften – volg ik dagelijks zowel zijn* Pel 'n Ei *als mijn eigen serie met even grote argusogen. De eerlijkheid gebied mij te zeggen dat ik dan aan Pel 'n Ei het meeste plezier beleef. Ik heb me tegenover Wouter al eens laten ontvallen dat ik graag eens een Pel 'n Eitje zou tekenen, maar hij reageerde hier niet echt op. Nu stripminnend Nederland en Vlaanderen dit weet, mag het nu misschien wèl.*

Een zo grote hoeveelheid aan series bijhouden lijkt me niet niks, en ik vraag me ook iedere keer af hoe hij dat doet. Daarmee bedoel ik hoe hij dat – ondanks zijn aangeboren luiheid – telkens weer voor elkaar krijgt. En dan heb ik het nog niet eens over de hoge kwaliteit van zijn werk. De vlotte soberheid van Wouters tekeningen bevalt mij zeer, en ik ben in Vlaanderen niet de enige; tegen iemand zeggen dat je striptekenaar bent, maakt hier weinig indruk, maar als je terloops vermeld dat je Wouter Peeters persoonlijk kent, dan is het hek van de dam. En het werkt altijd! Door zijn vele series komt elke Vlaming hoe dan ook op één of andere manier in aanraking met Wouters werk. Het mooie van zijn werk is, dat waar ik mijn tekeningen volprop met details, hij volstaat met een enkele rake en joviale lijn. Prachtig!

Kortom – het moge duidelijk zijn – ik ben een groot fan van Wouter.'

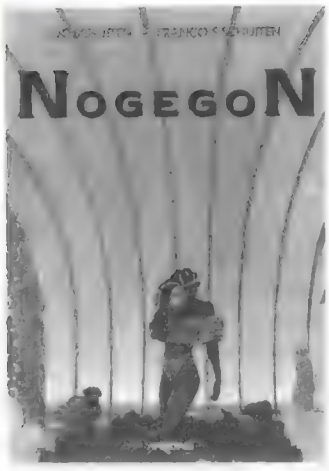

Nogegon

(De Holle Aarde 2)
Schuiten & Schuiten
Arboris 1991
ISBN 90-343-2224-6
Prijs *f* 24,95 / Bfr.495
72 pagina's, kleur, h.k.)

Palin'droom (Gr) o (-dromen) Woord dat voor- en achteruit gelezen kan worden met hetzelfde resultaat, bijv. meetsysteem.
(Kramers Nieuw Woordenboek Nederlands)

Wanneer we het hebben over een palindroom, doelen we meestal op een woord, maar er zijn ook zinnen te bedenken die omkeerbaar zijn en in *Opperlandse Taal- en Letterkunde* van **Hugo Battus** vinden we zelfs een verhaal dat in twee richtingen te lezen is.

Nogegon is de eerste strip die op het palindroom gebaseerd is. De tekenaar van Nogegon is (wie anders dan) **François Schuiten**, het scenario schreef zijn broer **Luc**.

Nogegon is het vervolg op *De Holle Aarde*. Nelle gaat in de stad Dramard op zoek naar haar vriendin Olive. Olive treft zij niet aan, maar wel de Artracteur Natan. Natan legt met een bepaalde techniek bewegingen vast en maakt hier beelden van. Olive heeft hem geassisteerd en een verhouding met hem gehad. Nelle gaat dezelfde weg.

Zij komt er achter, dat alles in Dramard verloopt volgens een vast patroon. Alle gebeurtenissen vinden plaats volgens vaste regels en zijn volkomen symmetrisch. Levens worden zelfs vastgelegd door zogenaamde axystenverzamelaars. Of Nelle wil of niet, ook haar verblijf in Dramard gaat binnen het vastgelegde patroon passen.

Schuiten laat het symmetrische verloop van het leven op Dramard zien door vanaf de 36e pagina te gaan spiegelen. Plaat 36' is het spiegelbeeld van plaat 36, plaat 35' dat van plaat 35 en wanneer we aan het einde van dit verhaal zijn, zijn we terug bij het begin.

Toch is Nogegon geen perfecte palindroom. Het is niet mogelijk om dit verhaal in omgekeerde volgorde te lezen. Schuiten heeft in de eerste plaats de tekeningen gespiegeld (en zich daarbij zo nodig wat vrijheden gepermitteerd), maar dit heeft uiteraard wel consequenties gehad voor het scenario. Geen enkel personage komt maar één keer in het verhaal voor. Het verhaal in Nogegon wordt op lineaire wijze verteld.

Want gelukkig, ondanks het feit dat het maken van Nogegon voor Schuiten een interessant experiment was, heeft hij niet uit het oog verloren, dat er ook een verhaal verteld moet worden. Nogegon is daarom zowel een geslaagd experiment als een geslaagd stripverhaal over een samenleving waarin levens tot het uiterste gereguleerd zijn door de autoriteiten.

HP

Martijn Daalders Stripjaar 1990

Diverse auteurs
Sherpa 1991
ISBN 90-72995-22-8
Prijs *f* 19,90 / Bfr. 399
(176 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Hoe zat het ook alweer? Vorig jaar maakte *Het Stripschap* in een nummer van het verenigingsblad *Kwartaal* de plannen bekend voor de uitgave van een stripjaarboek. Voor **Hans van den Boom**, uitgever van een reeks jaarboeken, waarmee zijn uitgeverij Arboris in 1983 was gestart, was dit aanleiding om een punt achter de reeks te zetten. Het aangekondigde boek van Het Stripschap is nog nergens te bekennen, maar intussen wisten **Martijn Daalder** en uitgeverij *Sherpa* het gat in de markt te dichten met *Martijn Daalders Stripjaar 1990*, zoals hun uitgave volledig heet.

Een met een belerende vinger wijzende Daalder sleurt de onkritische striplezer op de omslagtekening van **Peter Pontiac** uit zijn stoel. De Daaldermán zal wel eens vertellen welke strips de moeite waard zijn en de rest is uiteraard puin. Hij doet dit met name in ruim veertig pagina's boekbesprekingen en uiteraard blijkt ook uit de keuze van de redactioneel behandelde tekenaars een stellingname: wie niet houdt van **Dick Matena**, **Alan Moore**, **Peter Pontiac** en **Jacques Tardi** zal het ook niet snel met Daalders kritieken eens zijn. Persoonlijk vind ik, dat er met de bovengenoemde auteurs en met het in memoriam van **Yves Chaland** door **Martin Lodewijk** een goede keuze is gemaakt. Een overzicht van belangrijke gebeurtenissen in een bepaald jaar is leuk, maar door middel van interviews schept de redactie van een jaarboek meer duidelijkheid in de redenen waarom iets van belang is geweest voor bepaalde auteurs.

Afgezien van het verplichte overzicht van 1990 in vogelvlucht is de aanschaf van Martijn Daalders Stripjaar 1990 voor de profs in de stripwereld alleen al de moeite waard, omdat er een fraaie gele gids in is opgenomen met allerlei waardevolle adressen van bijvoorbeeld studio's, uitgeverijen, journalisten en verspreiders.

Overigens: heeft Daalder een hekel aan *Stripschrift*? Het blad wordt niet vermeld in de inleiding en om toestemming voor het afdrukken van Martin Lodewijks bijdrage aan de laatste Stripschrift van de vorige jaargang is ons evenmin gevraagd. Maar laat ik niet zeuren en het dus ook maar niet hebben over de storende zetfouten in dit boekje. Het voornaamste is, dat Daalder en uitgeverij Sherpa een prima initiatief hebben ontplooid met de uitgave van Martijn Daalders Stripjaar 1990, dat wat mij betreft best een vervolg mag krijgen in 1991, 1992 enzovoort.

HP

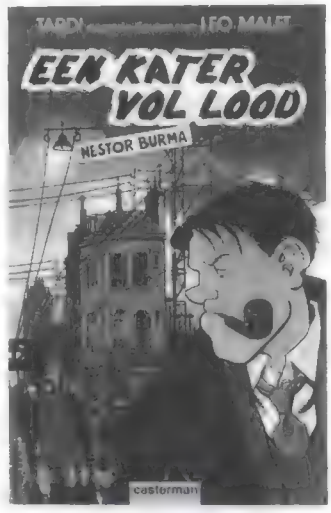

Nestor Burma: Een kater vol lood

Tardi
Casterman 1990
ISBN 90-303-8901-X
Prijs *f* 19,90 / Bfr.365
(96 pagina's, kleur, h.k.)

Jacques Tardi oogste met zijn verstrippingen van de avonturen van privé-detective *Nestor Burma* zowel commercieel als artistiek succes.

Zijn dubbelalbum *120, Rue de la Gare* werd in Nederland bijvoorbeeld bekroond met een Stripschap-penning. Tardi baseerde zich op de romans van **Leo Malet**, die hij eigenzinnig maar natuurgetrouw weergaf. Het scenario voor dit nieuwste deel schreef hij daarentegen zelf.

De uitvoering van het album wijkt nogal af van de voorgaande delen. Het is het eerste Nestor Burma-verhaal dat in kleur verschijnt, terwijl het zeer leesbare 'boek'-formaat ook tamelijk ongewoon is. *Een kater vol lood* volgt chronologisch gezien op *Sluiers over de Pont de Tolbiac*.

Zwaar getroffen door de tragische dood van zijn geliefde Belita Morales, zoekt Burma

troost in de drank. Tijdens een café-bezoek raakt hij betrokken bij een moord op een barmeisje. Hij wordt van de wandaad verdacht, maar weet de zaak uiteindelijk toch op te lossen.
Ik zal er niet omheen draaien. *Een kater vol lood* is een teleurstellend boek. Hoewel het album aardig begint, verliest het naarmate het verhaal vordert steeds meer aan kracht. De intrige die draait om corrupte politie-agenten en een in de oorlog verdwenen goudschat is zwak en wordt ongeïnspireerd uitgewerkt. Dit vindt zijn weerslag in de gebeurtenissen die als los zand aan elkaar hangen en in de fletse karakters die geen enkele diepgang hebben. Op de tekeningen valt niets aan te merken. Al is het wel even wennen om de typische 'film-noir'-held Nestor Burma in kleur te zien, het tekenwerk alléén is bij lange na niet voldoende om het verhaal overeind te houden dat culmineert in een gehaast en ongeloofwaardig einde. Misschien waren mijn verwachtingen te hoog gespannen; het Parijs van Tardi als werkterrein van Nestor Burma beloofde immers veel.
Een kater vol lood is het magerste deel uit de Burma-cyclus.

EdG

Kapitein Moulin Rouge 1: Amazonia
Kapitein Moulin Rouge 2: Tumuc-Humac

Gabrion
Oberon 1990 / Big Balloon 1991
ISBN 90-320-7505-5 (deel 1)
ISBN 90-320-7515-2 (deel 2)
Prijs ƒ7,50 / Bfr. 145
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Aan het slot van *Tumuc-Humac* laat **Gabrion** zijn hoofdrolspelers de set van een filmstudio verlaten. Een mooi einde voor een verhaal, dat helemaal gemaakt is in de geest van de *Indiana Jones*-films van **Spielberg**. Alles zit in dit album wat een avonturenfilm of -strip de moeite waard maakt: een geheimzinnige schat, haast ondoordringbare oerwouden, een mysterieuze verdwenen beschaving, een handvol (nazi)schurken... Bovendien voegt Gabrion in Tumuc-Humac nog wat aan het verhaal toe met een vleugje mystiek en schimmen uit het verleden van hoofdpersoon *Kapitein Moulin-Rouge*. Dit alles met het Amazonegebied als decor. Er zijn gastrollen voor *Theodoor Cleysters* en *Marie Rechtdoorzee*. Gabrion legt, door de zoon van Moulin-Rouge en Marie Rechtdoorzee te introduceren, een link tussen zijn serie en die andere prachtige scheepvaartreeks *Theodoor Cleysters* van **Frank le Gall**. Een heel aardige vondst, die ik nog niet eerder in een strip ben tegengekomen.
Amazonia was nog maar een aanloopje naar het tweede album van Kapitein Moulin Rouge. Ook in dit boek maakt Gabrion gebruik van een klassiek filmthema: de ontsnapping uit een

gevangenenkamp (**Berthet** deed dat al eerder heel fraai in *Het oog van de jager*).
Hij heeft nog niet zo veel albums op zijn naam staan, Gabrion, maar ik beschouw hem als één van de belangrijkste nieuwkomers met twee veelbelovende series. Met *De Javamens* richt hij zich tot een volwassen lezerspubliek. *Kapitein Moulin Rouge* tekent hij in een andere stijl en Gabrion bewijst ermee, dat ze nog gemaakt kunnen worden: de spannende strips voor de jeugd van zeven tot zevenenzeventig jaar.

HP

Hazel en Ogan 1: Het bliksemzwaard
Hazel en Ogan 2: Het Trollenland

Norma & Bosse
Blanco 1989 / 1991
ISBN 90-73106-03-6 (deel 1)
ISBN 90-73106-10-9 (deel 2)
Prijs ƒ8,95 / Bfr. 159
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Het fantasy-genre heeft behalve in de semi-literatuur ook vaste grond onder de voeten gekregen binnen het medium strip. Sinds zowel **Howard**'s *Conan* en **Tolkien**'s *Ring* zijn verstript is niets meer onmogelijk, maar daar ligt tevens de beperking. Het verhaal is reeds te vaak verteld om nog te kunnen verrassen. Zelden groeit een nieuw fantasy-verhaal boven de grauwe middelmaat; laat staan dat er op dit gebied een scenarist opstaat die in staat is te beschrijven gelijk een **Jack Vance** of **Fritz Leiber**. Een redelijke poging daartoe wordt ondernomen in voorliggende strips. Epigonisme ligt op de loer en de connaisseur verwacht elk ogenblik Cugel (Jack Vance) of de grijze muizer (Leiber) in beeld te krijgen.
De vertelling speelt zich af in de tijd dat de mens op de drempel stond van hetgeen beschaving genoemd wordt. De tijd dat vreemde rassen en tovenaars heersten over de jonge Aarde, voordat zij zich definitief terugtrokken in een minder fysieke wereld. Het zijn chaotische tijden; het goede, zoals gezegd, was kwetsbaar. In deze onzekere periode leefden Hazel – behorend tot de stam der krijgers-dievegges – en Ogan, een gesjeesde tovenaarsleerling. Zij is op pad gestuurd om zich ter afsluiting van een leergang een talisman eigen te maken teneinde binnen haar stam een plaats te bemachtigen. Hij overpeinst slechts zijn mislukkingen. Het lot bindt beide extremen op een queeste waar een toverzwaard, een louche tovenaar en een zwarte ridder, die in dienst staat van een wezen uit de astrale wereld, hen belagen. Hun pad wordt in gunstige sin gekruist door de troubadour Menel, een elf, drie dwergen, die zich nog herinneren uit welk metaal het bliksemzwaard is gesmeed, namelijk het nu onvindbare mithral, en een intelligente raaf, voorzien van een menselijke ziel. Het door het tweetal aan de schurkachtige magister ontrukte zwaard, afkomstig van de gedode elfenridder Galariel, ontbeert een katalysator, zodat het slechts werkt indien het onwedert en bliksemt. Dit heterogene gezelschap gaat op zoek naar het graf van de elfenridder. Groot is de teleurstelling als wordt ontdekt, dat het graf is geschonden en de krachtbron die het zwaard onoverwinnelijk maakt is verdwenen. Het spoor leidt naar het land der trollen. Daar vindt de ultieme slag met dit onderras plaats. Aan het eind staat Hazel echter met lege handen. De elf Menel heeft zich ontfermt over het erfgoed van zijn volk.
De wijze van vertellen is extravert en exuberant. Het verhaal is onderhoudend, spannend en humoristisch, maar voorspelbaar door de scherp neerge-

legde scheiding tussen goed en kwaad. De tekeningen, uitbundig ingekleurd, met veel zorg voor de tot in detail uitgewerkte decors, zijn geplaatst in een moderne lay-out met afwijkende kadrering. Een tip voor de vormfreaks: de omslagen zijn geheel in de stijl van deze vlotte stripalbums.

RB

Alice en Leopold 1: De grote witte olifant

Wozniak & Lapière
Dupuis 1990
ISBN 90-314-1434-4
Prijs ƒ7,95 / Bfr.140
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Alice en Leopold is een nieuwe reeks avonturenstrips van Dupuis met, naar eigen zeggen, charmante en vertederende

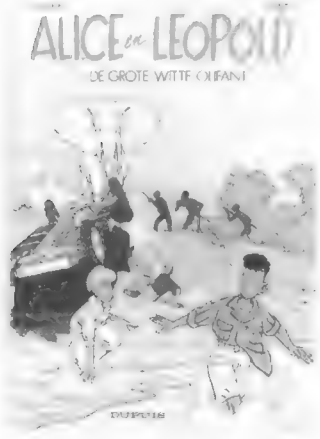

verhalen van een stel blanke kinderen in het voormalig Belgisch Kongo van rond 1920.
In *De grote witte olifant*, het eerste album uit de reeks, vertelt *Leopold* in zijn dagboek het avontuur van dit legendarische dier. Het wordt gesignaleerd in de omgeving van de cacaoplantage van Leopolds vader en prompt verschijnen er twee jagers ten tonele, die het dier willen vellen om het als trofee mee naar Europa te nemen. Aha, denk je dan, de zielige, witte olifant wordt opgejaagd door boosaardige jagers. Maar niets is minder waar; halverwege het verhaal draait scenarist **Lapière** de rollen om door de dikhuid ineens een heel dorp uit te laten moorden. Een aardige wending, die echter niet helemaal uit de verf komt. De olifant blijft voor mij sympathiek, wat natuurlijk door zijn status van bedreigde diersoort, zijn logge voorkomen en vertederende slurf komt.
Het avontuur eindigt nauwelijks verrassend en laat je achter met de vraag, wie nou eigenlijk de hoofdpersoon was. Leopold voert niet veel uit en de in de titel genoemde *Alice* heeft een onbetekenende bijrol. Voor de jonge striplezers, waar deze strip zich op richt, zal het verhaal wel voldoen, maar het onderscheidt zich in geen enkel opzicht van de *Suske en Wiske*-achtige verhalen, waarmee dit publiek wordt overspoeld.
De tekeningen van **Wozniak** zijn grappig, mooi van kleur en hij heeft veel aandacht voor details. Hij gaat daarin wel erg ver, want in relatief kleine plaatjes kun je soms wel dertig mensen tellen. Dankzij zijn heldere regie is dat nog net niet storend, juist een beetje fascinerend. Je bent benieuwd wat die typetjes allemaal aan het doen zijn. Maar zij zijn ook stereotiep: negers met dikke lippen (**Hergé**-formaat), blanken met grote oren en zo verder. Bovendien is hun scala aan gelaatsuitdrukkingen te beperkt, wat een handicap is, willen ze de sympathie van de lezer winnen.

EH

Last 1: De Theorie van de Krab

Gine & Convard
Blanco 1991
ISBN 90-73106-06-0
Prijs ƒ8,95 / Bfr. 159
(50 pagina's, kleur, s.k.)

Scenarist **Didier Convard** en tekenaar **Christian Gine** laten ons in dit album kennismaken met het Neda-volkje dat al generaties lang algen cultiveert. Deze algen, 'Levensadem', zijn het enige medicijn tegen een gevreesde afwijking die het veel baby's na hun geboorte onmogelijk maakt in de open lucht te leven. Door een mutatie zijn hun longen alleen in staat onder water te functioneren.
Het Bedrijf dat het monopolie bezit van de handel in de algen, wordt de laatste tijd lastig gevallen door een verdwenen gewaande sekte, de Shedy's. Deze moordmonniken willen de algen voor zich opeisen om zo de wereld aan hun voeten te krijgen; immers, wie over de levensadem beschikt, heeft macht.
Op zijn terugreis uit open zee wordt onze iets te stoere visser, Last, geconfronteerd met een gewonde man, die agent blijkt te zijn van het Bedrijf. Zijn taak is om erop toe te zien dat de handel en verwerking goed verloopt. Deze agent wordt achterna gezeten door de Shedy's, die hem op het spoor zijn gekomen. Als Last dan op een zandbank loopt, lijkt de zaak verloren. Een jonk met drie Shedy's nadert. De boot wordt doorzocht en de gewonde man wordt definitief onbruikbaar gemaakt. Alleen Last is niet te vinden. Die heeft zich, als een krab, in het zand gewenteld. De Shedy's betreden de zandbank, waarna Last plotseling opduikt. De drie overleven zijn aanval niet. Last komt er achter, samen met de mooie Rhiva en de jaloerse Linke, dat er een opstand gaande is en dat alle Nediërs vermoord zijn. De nieuwe machthebbers van de Levensadem zijn er op uit rijkdom te verwerven, daarbij niets of niemand ontziend. Last en de zijnen rest de taak de kwaden te bestrijden en de Levensadem weer in eerlijke handen te doen komen.
Eerlijkheidshalve moet ik bekennen dat het verhaal na verloop van tijd écht heel spannend wordt. Ik zal zeker alle (voor)-oordelen kunnen ontzenuwen, als dat nodig zou moeten zijn, want het is Gine en Convard gelukt om een goed verhaal te maken. Veel beter dan hun eerdere creatie *Sneeuw*, dat, in tegenstelling tot Last, in zijn pretenties ten onder ging. Het verhaal is soms wat ingewikkeld doordat SF en werkelijkheid af en toe wat onverwacht in elkaar overlopen, maar zeker boeiend. De tekeningen zijn sfeervol en mysterieus, duidelijk geïnspireerd door Oosterse landen, als India en Afghanistan met hun kustplaatsen en aangrenzende oceanen. Het kleurgebruik is schitterend en sluit naadloos aan op de ambiance van het verhaal. Convard en Gine hebben met Last een perfect album afgeleverd, waar niks op aan te merken valt.

SN

Dolores

Baltus, Schuiten & Peeters
Casterman 1991
ISBN 90-303-8107-8
Prijs ƒ23,90 / Bfr.450
(72 pagina's, kleur, h.k.)

Laat het de liefhebbers van Schuiten duidelijk zijn: *Dolores* is géén nieuwe strip van **François Schuiten** en **Benoit Peeters**; ook is **Anne Baltus** niet de hoofdpersoon in deze strip. Anne Baltus is een jonge Brusselse tekenares die bij het maken van dit boek werd geholpen door Schuiten en Peeters. In hoeverre we dit toe moeten rekenen aan Schuiten en Peeters weet ik niet, maar *Dolores* is een prima debuutalbum geworden.
In tegenstelling tot het eigen werk van voornoemd duo is Dolores een strip waarin nu eens niet het idee, maar het verhaal vooropstaat. Georges Leterrier woont in een afgelegen huis met zijn afhankelijke broer, hij

leeft van het maken van schaalmodellen. Op een dag rijdt de mooie actrice Dolores Moore langs Leterriers huis en komt met pech stil te staan.
Na deze eerste ontmoeting neemt Dolores weer contact op met Georges – van wie zij een schaalmodel heeft gezien – en vraagt hem om een maquette te komen maken van haar villa. georges trekt in bij de actrice en begint aan een uiterst nauwkeurige reconstructie van de villa te werken. Maar dan gebeuren er vreemde dingen; veranderingen in Georges maquette vinden direct daarna ook plaats in het echte huis. Georges ontdekt dat hij op deze manier macht heeft gekregen over het huis en zijn bewoners. En zo begint een spannende en goed getekende thriller.

HP

The Cartoon History of the Universe

Gonick
Penguin 1990
ISBN 0-14-014343-2
Prijs £9.99
(368 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Hoe prettig de herinneringen zijn die je overhoudt aan geschiedenis als schoolvak, hangt in belangrijke mate af van je docent. Sommige geschiedenisleraren – en gelukkig heb ik er zo een paar gekend – zijn geboren vertellers die in staat zijn om je de tijd voor een lesuur te doen vergeten.
Larry Gonick zou zo'n leraar kunnen zijn. Zijn *The Cartoon History of the Universe* is een boek dat je de tijd doet vergeten

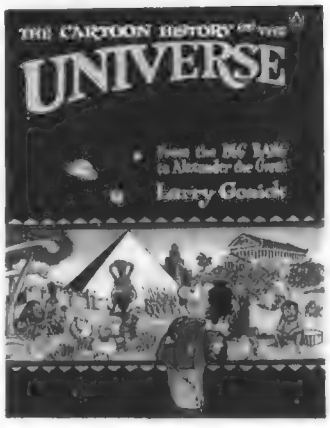

en dat je achter elkaar uitleest, ondanks het feit dat de hoeveelheid informatie die je al lezend te verwerken krijgt enorm is. En wanneer Gonick doorgaat met zijn geschiedschrijving wordt die hoeveelheid nog eens vertienvoudigd, want de bijna 370 pagina's van deze pil beslaan nog slechts de periode van de oerknal tot Alexander de Grote.
Het is moeilijk om in een recensie weer te geven wat *The Cartoon History of the Universe* tot zo'n leuk boek maakt. Het beste kun je gewoon in de boekhandel eens een paar pagina's gaan bekijken. Gonick houdt zich keurig aan de loop van de geschiedenis zoals die ons al lang bekend is, maar voorziet deze in zijn ironische beschrijvingen en natuurlijk in de begeleidende beelden van zijn commentaar.
Laten we eerlijk zijn; met de menselijke geschiedenis heeft hij een prachtig scenario in handen dat bolstaat van de vreemde gewoontes en om bizarre redenen uitgevochten oorlogen. Vooral de Bijbel (deel I zal ik maar zeggen) en de Griekse geschiedschrijving leveren schitterende beelden en woordspelingen op. (De Filistijnen vallen Kanaän aan. Man in paniek: 'They have iron! Iron!' Nuchtere echtgenote: 'No wonder their clothes are allways so neat.')
Larry Gonick maakt een apart soort boeken, waarin rond een thema een verhaal verteld wordt, geïllustreerd met cartoons. Dat ook de Amerikanen niet goed raad wisten met zijn werk, blijkt uit het feit dat The Cartoon History... oorspronkelijk in afleveringen werd gepubliceerd door een undergrounduitgever. De ontwikkelingen van de laatste jaren hebben ertoe geleid, dat Gonicks werk nu, uitgegeven door *Bantam Books* en *Penguin*, zijn weg kan vinden naar de boekhandel en naar het publiek dat hij verdient. Wie houdt van maffe tekeningen, Engelse taalgrappen en/of wie graag een boeiende verteller aan het woord laat over de geschiedenis heeft met *The Cartoon History of the Universe* een prachtig boek in handen.

HP

The Grand Panic Circus I: Jongleert oud gedaan

Bercovici & Corteggiani
Dupuis 1991
ISBN 90-314-1405-0
Prijs *f* 7,95 / Bfr.145
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Philippe Bercovici is één van die tekenaars die de humor in hun vingers hebben. Ieder beeldje in zijn strips straalt dat uit. Hij is bezig uit te groeien tot een grote humorist van het kaliber **Franquin** en **Gotlib**, want alleen de hele groten hebben het talent om met zoiets simpels als een penseelstreek een glimlach te veroorzaken.
Momenteel maakt Bercovici drie series: met **Cauvin** maakt hij *Vrouwen in 't wit*, met **Yann** *Leonid en Spoetnika* en met **François Corteggiani** deze nieuwe reeks The Grand Panic Circus. De gags in dit boek spelen zich af (het zal duidelijk zijn) in en rond het circus. Net als in Leonid en Spoetnika zijn in The Grand Panic Circus gags opgenomen van één, soms twee pagina's en zijn ze van een titel voorzien.

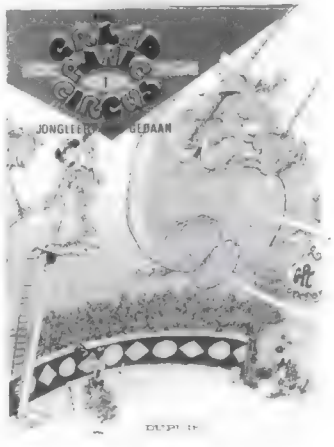

Of een grap leuk is of niet hangt heel sterk af van eigen voorkeuren. Mij spreekt de tamelijk zwarte, maar vriendelijke humor van Bercovici wel aan en ik heb dit boek weer met veel plezier gelezen.

HP

STRIPWINKEL
TISTJEN DOP
Patersstraat 120
2300 Turnhout (B)
Tel.: 014-428829

SNOEK strips
1E VAN SWINDENSTR. 545
TEL. 020 - 6684764 A'DAM
IMPORT
COMICS
POPPETJES
SPELDJES
BEELDEN
POSTERS
PRENTEN
ZEEFDRUKKEN
RESERVEREN
OOK MOGELIJK

ERMO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 441882

professor Ich
comic-artgallery
koninginneweg 218
1075 el amsterdam
tel.: 020 -6755663
fax: 020 -6755983

Adhemar vereeuwigd

Op zaterdag 15 juni werd in Turnhout bij de Warande een bronzen standbeeld onthuld van *Professor Adhemar* uit de strip *Nero* van **Marc Sleen**. Om het jaar geeft de jury van de Stripgidsprijs wel een beeldje weg, maar Marc Sleen is altijd een beetje in de kou blijven staan. Vandaar dit beeld, als eerbetoon aan één van de meest invloedrijke Vlaamse striptekenaars.

Het standbeeld is 106 cm hoog, 45 cm diep en 45 cm breed. Het geheel weegt 78 kg. Het ontwerp is van **Lilette Goovaerts**, een leerling van **Frank-Ivo Van Damme**, de directeur van de Academie van Merksem. Het beeld heeft de stad Turnhout geen frank gekost, aangezien alle kosten zijn gedragen door sponsors.

In aanwezigheid van onder anderen de burgemeester van Turnhout, vele striptekenaars en vertegenwoordigers van de *Bronzen Adhemar Stichting* was het aan Marc Sleen zelf om het beeld te ontdoen van zijn verpakking. Sleen – verguld met het beeld – hoopte, dat voorbijgangers en toeristen in de toekomst de wangetjes van het bronzen beeld zouden aaien, zodat Adhemar kon glimmen in het zonlicht.

AvO

Van Leeuwen wint Jaarprijs

De illustratie *De kerkuil* van **Bart van Leeuwen** is onderscheiden met de *Winsor & Newton Jaarprijs*, de bekroning voor de beste illustratie van het jaar. Het werk maakt deel uit van een kalender, die aandacht vraagt voor de bedreigde dieren in Nederland en waaraan in totaal dertien illustratoren meewerkten. Het rapport van de vakjury vermeldt onder andere: 'Uit de totale benadering, het kleurgebruik en compositie blijkt een bepaalde emotie. De plaat heeft iets wonderlijks en intrigerends, blijft als het ware in het geheugen van de beschouwer gegrift.' De Nederlandse Illustratoren Club (NIC) reikte de prijs voor de vijfde maal uit. Tevens kende men *Illustratie Jaarprijzen* toe in de categorie boek: **Rob Nuijten** voor de omslag van het kinderboek *Ik heb geen naam*; redactioneel: *Placido Domingo* van **Louis Visser** voor Avenue; reclame: het schilderij van **A. Konijnenburg** door **Marcel Rozenberg**; en tenslotte de categorie institutioneel: **Dick Valenteijn** viel in de prijzen met *Een ander verhaal*, als nieuwjaarskaart gebruikt door uitgeverij Nelissen. In de persmailing naar aanleiding van de uitreiking van de Illustratie Jaarprijzen stelt de NIC, dat 'als je een trend wilt ontdekken, emotie en een schilderachtige stijl wellicht bepalend zijn voor de toonaangevende illustratie van de toekomst. Het was, zoals al uit het rapport blijkt, mede de emotie, die de jury voor de illustratie van Van Leeuwen won.

NU

Hollands Drama

Met als thema *'Hollands Drama'* verschijnen in Het Vervolg, de zaterdagbijlage van De Volkskrant, wekelijks vanaf begin juli, één-pagina-strips van Nederlandse tekenaars.

De verhalen werden speciaal voor dit doel getekend en hebben – behalve het thema – als overeenkomst dat ze beginnen met de tekst 'Er stond die dag een flinke bries op de dijk.'

Rond de deadline van dit nummer van Stripschrift waren er reeds toezeggingen binnen van **Marc Terstroet**, **Peter van Dongen**, **Paul Teng**, **Paul Bodoni**, **Bert van der Meij**, **Eric Heuvel**, **Peter de Smet** en **Peter Pontiac**, terwijl **Lian Ong** er nog één of enkele nachtjes over moest slapen. Bijzonder is, dat ook **Gerrit de Jager** en **Wim Stevenhagen** speciaal voor dit project voor het eerst na jaren weer samen een strip maakten. Coördinator **Erik Spaans** had reeds een stuk of vier resultaten mogen bewonderen en hem viel op, dat in al die strips de oorlog een grote rol speelt.

AvO

Cursus striptekenen

In september van dit jaar start er een cursus striptekenen voor jongeren van ongeveer 10 tot 16 jaar uit de regio 's-Hertogenbosch.

Medewerkers van *Studio Bajo* behandelen in 10 lessen de basisonderwerpen, waardoor deelnemers uiteindelijk in staat moeten zijn hun eigen stripfiguren te ontwerpen. Voor *f*75,- (inclusief cursusboek en materiaal) kunnen deelnemers vanaf 19 september iedere donderdagavond van 19.00 tot 20.30 uur terecht bij de studio. Wie vóór 15 juli inschrijft, krijgt het stripboek *Het Flip Flop Effekt* gratis in de bus.

JOEPIE! T'IS WEER DONDERDAG!
JONGE (TEKEN)TALENTEN KUNNEN NU INSCHRIJVEN
KURSUS STRIPTEKENEN
VOOR JONGEREN VANAF 10 JAAR
OP DONDERDAGAVONDEN VAN 19.00 - 20.30 U.
AANVANG : 19 SEPTEMBER 1991
KURSUSDUUR : 10 LESSEN
KOSTEN : FL. 75,= INKLUSIEF KURSUSBOEK
DOCENT : BART VAN DER KRAAN , STRIPTEKENAAR /ILLUSTRATOR BIJ STUDIO BAJO, DEN BOSCH
INSCHRIJVEN EN INFORMATIE :
STUDIO BAJO JAN MOSMANLAAN 134 5233 BB DEN BOSCH 073-429404

Info: Bart van der Kraan, tel.073-429404.

AvO

Kippevel

Jumbo Offset, uitgever van het al lang geleden ten grave gedragen *Yèch*, gaat in samenwerking met **André Wijntjes** oud, maar nooit eerder in albumvorm verschenen zwart/wit-werk uitgeven van Nederlandse stripmakers. Het ligt in de bedoeling, dat er viermaal per jaar een boek uitkomt van zo'n achtentwintig pagina's, waarvan enkele worden gevuld met teksten betreffende de auteur(s). Dit alles onder de titel *Kippevel*.

Op het programma staan twee albums van *Philip J. Bogaard*, dat uit 1985/86 stamt en opmerkelijk genoeg getekend werd door zowel **Minck Oosterveer** als **Willem Ritstier**.

Van **Kees de Boers** stripuitspattingen buiten *Max Laadvermogen* wordt een bundeling gemaakt, waarin onder meer werk dat in *Eppo* en *Sjors en Sjimmie Stripblad* heeft gestaan.

Marcel Bosma tekende ooit *IJs en Co* en *Jip en Jolien*. Nu gaat hij voor *Tina* een strip tekenen en zijn er plannen voor een klare lijnverhaal, dat voor Sjors en Sjimmie is bestemd. Ditjes en datjes van deze tekenaar worden bij elkaar geschraapt om er in de reeks Kippevel een album van uit te geven.

Harry Wiegman heeft nog niet zo veel strips getekend. Hij sloeg een aanbod af om *Sjors en Sjimmie* themselves tot leven te wekken, omdat hij het niet zag zitten een ander na te tekenen. Elke dinsdag publiceert hij een cartoon in het *Algemeen Dagblad*. Vorig jaar maakte hij de strip *Zeg maar Jet...* en deze en enkele andere zaken worden eveneens door Jumbo Offset door middel van een albumuitgave van de vergetelheid gered.

Voor augustus staat het eerste album van Philip J. Bogaard op stapel.

NU

Bourgeon wint stripprijs

Tijdens de vierde Salon van het Beeldverhaal won de Fransman **François Bourgeon** (45) de grote prijs van de stad Kortrijk met zijn album *De laatste zang van de Malaterres*. Dit is het derde en laatste deel van zijn reeks *De gezellen van de schemering*, een grimmige en sprookjesachtige kroniek van de late middeleeuwen. Het speelt zich af aan het eind van de Honderdjarige oorlog. De historische reconstructie, het sensuele realisme en de zachte kleuren vormen een uitzonderlijk contrast met het meedogenloze verhaal, waarin de strijd tussen het goed en het kwaad (Mal á terre, kwaad op aarde) centraal staat. De jury loofde naast het schitterende scenario ook de mooie tekening en de fraaie inkleuring. Het decor van deze reeks wordt gevormd door de streek waar de auteur zelf leeft: Zuid-Bretagne.

Bourgeon werd op 5 juli 1945 geboren in Parijs en volgde een opleiding brandschilderen. Doordat hij verslingerd raakte aan striptekenen maakte hij al gauw naam met *De kinderen van de wind*, waarvoor hij in 1980 de *Prix Alfred* in Angoulème kreeg.

AL

Suske & Wiske op Video

Bij *CNR Video* in Hilversum zijn de eerste vijf delen verschenen van een serie *Suske en Wiske Kijkstrips*.

Deze koop-video's – van 67 minuten elk – zijn *De Wolkeneters*, *Het Zingende Nijlpaard*, *De Texasrakkers*, *De Zeven Snaren* en *De IJzeren Schelvis*. Voor dit medium is alliteratie blijkbaar niet noodzakelijk. In de

winkel zullen de cassettes voor *f*29,95 / Bfr.590 verkrijgbaar zijn.
Een grootse promotiecampagne van *f*500.000 / Bfr.9.000.000 (onder meer reclame op RTL-4 en VTM) ondersteunt deze release.

AvO

Koksijde

Het *Stripfestival Koksijde* beleeft van 20 tot en met 28 juli 1991 zijn zesde editie. Het publiek wordt niet enkel onthaald op de bekende stands met de bekende tekenaars en hun bekende exposities, maar mag tevens de resultaten aanschouwen van - wat een aardig initiatief - een internationale kunstwedstrijd en een striptalentenwedstrijd, die het festival in samenwerking met het blad *Jet* uitschreef.

De kunstenaars geven hun visie in keramiek op 'de ziel van de stripfiguur'. Beginnende striptekenaars maakten, al dan niet in samenwerking met een ander, complete verhalen van vier tot zes pagina's, die beoordeeld worden door een deskundige jury bestaande uit onder anderen **Bob de Moor**, **Hec Leemans** en scenarist **André-Paul Duchâteau**. Dit jaar al neemt het festival er één zaal bij in een deelgemeente van Groot-Koksijde: St.-Idesbald. En in de hieropvolgende jaren moet het telkens groter groeien, opdat bij de tiende editie heel de buurt in het teken staat van het Stripfestival van Koksijde. Een knaller á la Angoulême waar wij smachtend naar uitzien.

NU

Disnieuws

Met de opening van *Eurodisneyland* voor de deur staat de Disney Corporation voortdurend in de belangstelling. In april werd bekend, dat *Coca Cola* het Disneypretpark bij Parijs gaat sponsoren. Hoe dat precies in zijn werk zal gaan, zullen we nog wel merken. In ieder geval ziet het ernaar uit, dat we het Disneypretpark tegen gaan komen in de reclame-uitingen van Coca Cola.
De Geïllustreerde Pers gaat volgend jaar een Eurodisney-magazine uitbrengen. Het blad dat in maart gaat verschijnen, kort voor de opening van Eurodisneyland op 12 april, gaat zesendertig pagina's tellen en wordt gratis verspreid onder *Donald Duck*- en *Margriet*-abonnees.
(Bron: Adformatie)

HP

Bronzen Adhemar

De *Bronzen Adhemar '91* of de Stripgidsprijs – de nog altijd belangrijkste stripprijs in Vlaanderen, die om het jaar wordt uitgereikt – gaat dit jaar naar **Jan Bosschaert** (1957).
Vanaf 1982 roert Bosschaert zich op stripgebied. Hij wekte in 1982 interesse met *Icarus*, maar raakte een jaar later pas goed bekend met *Pest in 't Paleis*, op tekst van *Humo*-journalist **Guido Van Meir**. In 1987 brak Bosschaert in Nederland door met de strip *Omni*, op tekst van **Jan van Die** en **Wilbert Plijnaar**. Vanaf 1990 worden zijn *Sam*-verhalen uitgegeven door Standaard. Binnenkort zal Sam in Sjors en Sjimmie Stripblad worden voorgepubliceerd.
Uit het juryrapport: 'De jury heeft bewondering voor de veelzijdigheid van striptekenaar-schilder-illustrator Jan Bosschaert, die alles in zich heeft om een heel grote meneer te worden, voor zover hij dat nog niet is. De jury is er van overtuigd dat Bosschaert het talent heeft om permanent kwaliteitswerk af te leveren. Bij dat kwaliteitswerk valt op, dat Bosschaert van allerlei invloeden van tekenaars een originele, eigen stijl kan maken. De jury is er zeker van dat Bosschaert er met zijn frisse, open tekenstijl voor zorgt dat de klassieke verhaalstrip in een moderne vorm het grote publiek zal blijven aanspreken.
Het is nu met ongeduld wachten op Het Grote Levenswerk.'
De jury bestond dit jaar uit striptekenaars **Marc Sleen**, **Bob de Moor** en **Hec Leemans**, schrijver **Walter Van den Broeck**, voorzitter **Jan Smet**, graficus **Frank-Ivo Van Damme**, uitgever **Cees Coenders**, bibliothecaris **Manu Manderveld**, stripwinkelier **Ad Hendrickx** en journalist **Patrick van Gompel**.
De prijs zal op zaterdag 14 december worden uitgereikt tijdens het gezelligste evenement van de Benelux, de Stripgidsdagen in Turnhout.

AvO

Foto Mia Uydens

Jan Bosschaert krijgt de Bronzen Adhemar '91

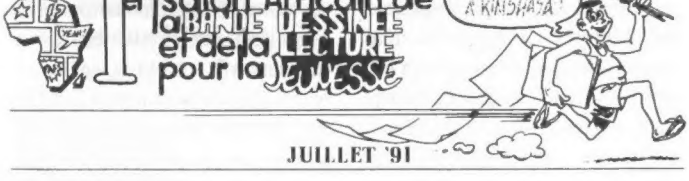

Afrikaans stripfestival

In het land waar *Kuifje* ooit één van zijn avonturen beleefde vindt van 10 tot en met 13 juli het eerste Afrikaanse stripfestival plaats.
De Zaïrese hoofdstad Kinshasa is in deze zomermaand drie dagen lang het middelpunt van het Afrikaanse beeldverhaal. De belangrijkste doelstelling van dit festival is, om de strip te stimuleren en een aanzet te geven tot soortgelijke initiatieven. Bovendien hoopt men een brug te slaan tussen Afrikaanse en Europese stripauteurs en -uitgevers. Eén van de bedenkers en organisatoren is de Zaïrese striptekenaar **Barly Baruti** die als een soort reizende ambassadeur langs de belangrijkste Franstalige stripbeurzen trekt.
Info: CRIA-Création - Recherche et Initiation à l'Art - 76, Rue de Mangayi 'Q' Artisanal - Zone de Kasa-Vubu - Kinshasa - Zaïre.

EdG

Stripwinkel Sjors (Schefferplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078-142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht)

Graton zonder auto

Jean Graton, de tekenaar van de strip *Michel Vaillant*, is sinds half mei zijn eigen blitse Mercedes 500 SL Coupé kwijt. De exclusieve sportwagen (met Belgisch nummerbord BAU 381) werd uit zijn garage aan de Brusselse Perulaan gestolen. Hij had er domweg zijn sleutels op laten zitten.

AL

Uitreiking Geert-Jan Lubberhuizenprijs

Op woensdag 15 mei werd in de Nieuwe Kerk te Amsterdam voor de zevende keer de *Geert-Jan Lubberhuizenprijs* uitgereikt. Deze prijs voor

prozadebutanten werd in het verleden toegekend aan onder meer **Hermine de Graaf** en **Rudi van Dantzig**. Ditmaal viel de eer te beurt aan **Marcel Möring**. Hij kreeg de prijs voor de roman *Mendels erfenis*.
De Geert-Jan Lubberhuizenprijs werd een aantal jaren geleden ingesteld door **Marten Toonder** ter nagedachtenis van Bezige Bij-uitgever **Lubberhuizen**. Hij richtte hiertoe de Toonderstichting op.

HP

Matton weg bij Oranje

Ronny Matton, oprichter van *Uitgeverij Blitz* en later – na vele financiële strubbelingen – artistiek adviseur bij *Uitgeverij Oranje*, is vanaf eind mei niet meer in die functie werkzaam.
De uitgever deelde mee, dat 'de beslissing vooral is genomen na de vaststelling dat een dergelijke functie niet naar behoren kon worden ontwikkeld op de kleine markt van Nederlandstalige strips, dit gezien in het perspectief van het beperkte aantal eigen Nederlandstalige creaties van Oranje N.V. Matton zal zich in de toekomst – buiten Oranje N.V. – wijden aan de ontwikkeling van een aantal projecten naar de Franse stripmarkt toe'.
Zo mooi heb ik het nog nooit horen formuleren.

AvO

Jochem Jofel

Siem Praamsma, de striptekenaar die in 1962 zijn heil zocht bij de tekenfilmstudio's van *Hanna Barbera* in Amerika, heeft voor de liefhebbers en trouwe fans van zijn werk in eigen beheer een oude **Jochem Jofel**-strip in druk laten verschijnen.
De tekeningen zijn gerestaureerd en de tekst is opnieuw gezet. Het boekje

Jochem Jofel -

verscheen in een zwart/wit-uitvoering met een oplage van 300 genummerde exemplaren.
Het gaat om de verhalen 10 en 11 (*De betoverde vaas* en *De zwarte piraat*) die rond 1948 in De Waarheid zijn verschenen. De uitgave telt 64 pagina's, kost *f*39,90/Bfr.740 en is te bestellen door het bedrag over te maken op Postbank-rekening 209948 ten name van Stripschrift, Amsterdam. Voor België: ABN-rekening 721-520.62.74-81 ten gunste van Het Stripschap, Tervuren.
Verzendkosten zullen niet in rekening worden gebracht.
De bestelde boekjes worden in oktober verstuurd.

AvO

Stapeltje Secundair

The Comics Journal 141.
Bevat onder andere een groot interview met **Matt Groening**, de maker van *The Simpsons*. Verder interessante artikelen over strips in Israël en over tekenaars die in de Golf-oorlog een aanleiding zagen tot het maken van strips en cartoons hierover. De analyse van hedendaagse Amerikaanse krantestrips is zeer lezenswaardig.
Info: 7563 Lake City Way N.E., Seattle, WA 98115 U.S.A.
La lettre de Bédésup 53.
In deze prijzige nieuwsbrief (4 pagina's voor FF 30) aandacht voor **Gotlib** en een interview met de hoofdredacteur van het Franse stripinformatieblad *l'Hebdo de la B.D.*
Verder wat beknopte nieuwtjes.
Info: B.P. 14, 13234 Marseille Cedex, France.
Imago 10.
Deze keer in dit blad uiteraard aandacht voor de grote Stripschrift-expo *Jonge Honden NL*, die tot en met 16 juni in het *Belgisch Centrum van het Beeldverhaal* te bewonderen was. Uiteraard staan er nog vele exposities in de steigers, waarover uitgebreid wordt bericht. O ja, en er zijn weer eens twee prinsen tot stripridder geslagen.
Info: Zandstraat 20, B-1000 Brussel.
Rraah! 15.
De belangrijkste items uit dit nummer zijn: een interview met een duo Duitse stripmakers, **Mali & Werner**, dat in korte tijd zeer populair is geworden, korte artikelen over de diverse Duitse uitgevers van dit moment, veel actualiteiten en aankondigingen van te verschijnen albums. Voor het volgende nummer staat **Don Lawrence** op de agenda.
Info: Eppendorfer Weg 67, D-2000 Hamburg 20, BRD.
Stripknipsels 1991/3 en 1991/4.
Opnieuw zagen twee nieuwe nummers het licht, waardoor de achterstand nu zo goed als ingelopen is. De inhoud bestaat zoals gewoonlijk uit een verzameling kranteknipsels over 1001 onderwerpen, verspreid over zo'n 40 pagina's per nummer.
Info: Koninginneweg 218, 1975 EL Amsterdam.

AvO

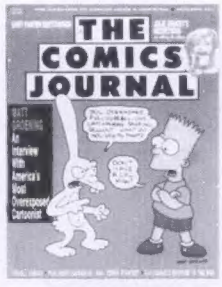

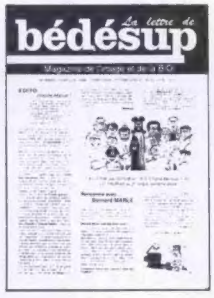

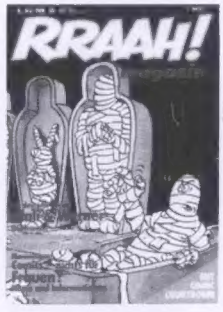

Flitsen

In september verschijnt bij uitgeverij Sherpa *Een kleine moord*, **de nieuwe strip van** Alan Moore **(***Watchmen***). Ditmaal in samenwerking met de vrij onbekende Argentijnse striptekenaar** Oscar Zarate. ★ **Teun Berserik maakte de omslagtekening voor** *Het verraad van de Vloeiweide*, **een jeugdboek, dat in oktober gaat verschijnen bij uitgeverij Leopold.** ★ **Nieuw bij Albert Heijn: de jolige yoghurt. In april introduceerde de gulle grutter een aantal zuivelprodukten met** *Suske en Wiske* **als blikvangers: vijf soorten drinkyoghurt, twee soorten vruchtenyoghurt en een aantal smaken fruitkwark.** ★ **In de loop van 1992 kunnen we een nieuwe** *Batman*-**film verwachten. Sterren in deze film worden** Michael Keaton **(***Batman***),** Danny de Vito **(***Pinguïn***) en** Annette Bening **als de** *Catwoman*. **Bening schitterde in films als** *The Grifters*, *Postcards from the edge* **en** *Valmont*. ★ **Een nieuw duo:** Dethorey **(van** *Louis Ferchot***) gaat een strip maken met** Letendre. **Volgend jaar gaat dit verhaal, waarvan nog geen titel bekend is, verschijnen in de serie** *Vrije Vlucht* **van Dupuis.** ★ **In** *Propria Cures*, **het Amsterdamsch Studentenweekblad, dook op 18 mei plotseling een stripheld genaamd** *Kluifje* **op - die ons trouwens sterk deed denken aan een jonge reporter wiens hondje Bobby heet - waarvan een verhaal werd aangekondigd dat zou starten in het nummer van de week erna. En inderdaad, vanaf 25 mei begon de redactie met het publiceren van** *Kluifje en de Bêta-kunst*, **een op zich prachtige, maar waarschijnlijk onwettige, uitwerking van de onvoltooide van** Hergé. **Tot nu toe zijn vier halve pagina's afgedrukt, alle gesigneerd met de teksten** *'hommage au patron'* **en** *'fils d'Hergé'* **en is het wachten op het eerste nummer van de nieuwe jaargang, dat van 10 augustus.** ★ **Het nieuwe busboekje van de** *NZH* **is voorzien van een cover van** Bob de Moor.

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-94 35 62

Stripwinkel Blunder
Oudegracht 203
3511 NH Utrecht
Telefoon/Fax:
030–311461

Blunder Bestelhuis
Postbus 14144
3508 SE Utrecht

DE WERELD VAN DE HERMETISCHE GARAGE

DE ONDENKBARE PRINS

Tekst: Moebius en Lofficier
Tekeningen: Shanower

Een kunstenaar doorkruist de vier koninkrijken van de Hermetische Garage van Majoor Grubert. Onderweg ontmoet hij een groepje heldhaftige Barsjan-krijgers. De Barsjans zijn op weg naar de legers van de Boogschutter-Prins. De prins heeft opdracht gekregen om de Boesj'tar'haï te verslaan met behulp van de verzamelde psycho-energie van zijn enorme legers. Maar de Tar'haï-tovenaars gooien roet in het eten: De Wereld van de Hermetische Garage dreigt vernietigd te worden! Alleen van de onschuldige kunstenaar kan nog enige redding verwacht worden...

De Wereld van de Hermetische Garage is een hallucinerende omgeving. Schijn en werkelijkheid zijn hopeloos met elkaar verward en de deelnemers lijken droombeelden uit een nachtmerrie. Het is de wereld van scenarist Moebius (pseudoniem voor Blueberry-auteur Jean Giraud), dit keer geassisteerd door Jean-Marc Lofficier. De jonge Amerikaanse tekenaar Eric Shanower brengt deze wereld tot leven in glasheldere beelden, die zijn begaafdheid als striptekenaar overtuigend demonstreren.

uitgave
BIG BALLOON/ALPEN

NU OVERAL VERKRIJGBAAR
f 19,95 / Bfr. 395
ISBN 90 320 7568 3 / CIP